

บทที่ ๓

ลักษณะและสาเหตุการตายของตัวละครเอก

ในบทนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาลักษณะและสาเหตุการตายของตัวละครเอกที่ปรากฏในวรรณคดีไทยกลุ่มที่ศึกษา เพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงได้แบ่งหัวข้อในการศึกษาออกเป็น ๒ หัวข้อ ดังนี้

- ๓.๑ ลักษณะการตายของตัวละครเอก
 - ๓.๒ สาเหตุการตายของตัวละครเอก
- ผลของการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ ลักษณะการตายของตัวละครเอก

จากการศึกษาพบว่าการตายของตัวละครเอกที่ปรากฏในวรรณคดีไทยมี ๓ ลักษณะ คือ

- ๓.๑.๑ ตายเนื่องจากจิตใจระทมทุกข์แสนสาหัส ได้แก่ การตายของนางอมรา พระภิกษุหนุ่ม ผาแดง นางอุเปี่ยม และนางฟ้าหยาด
 - ๓.๑.๒ ตายด้วยการฆ่าตัวตาย ได้แก่ การตายของนางอ้ว ชูลู ลำหับ และสามล่อ
 - ๓.๑.๓ ตายเพราะถูกผู้อื่นฆ่าหรือสั่งให้ฆ่า ได้แก่ การตายของนางวันทอง ชมพลา นางไฉ่ พญาจันทะราช พระล่อ และพระเพื่อนพระแพง
- ลักษณะการตายดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑.๑ การตายของตัวละครเอกเนื่องจากจิตใจระทมทุกข์แสนสาหัส

ความผิดหวัง โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรัก ทำให้ตัวละครเอกส่วนหนึ่งเป็นทุกข์และเศร้าโศกเสียใจ หมดก่ำลังกายและกำลังใจที่มีชีวิตอยู่ต่อไป แม้ว่าตัวละครเอกดังกล่าวนี้จะได้ลงมือฆ่าตัวเองให้ตายไปด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่การตกอยู่ในห้วงทุกข์จนไม่สามารถรับประทานอาหารได้ก็ทำให้ร่างกายอ่อนเพลีย ไม่มีเรี่ยวแรง เมื่อร่างกายไม่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ร่วมกับจิตใจที่เหนื่อยล้าและทุกข์ทรมาน ตัวละครเอกเหล่านี้จึงถึงแก่ความตายไปในที่สุด ตัวละครเอกที่ประสบกับความผิดหวังและเศร้าโศกเสียใจจนตายในกลุ่มวรรณคดีที่เลือกมาศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ นางอมราและพระภิกษุหนุ่มจากเรื่องโคลงอมรา นางฟ้าหยาดจากเรื่องตำนานฟ้าแดดสงยาง ท้าวผาแดงจากเรื่องผาแดงนางไฉ่ นางอุเปี่ยมจากเรื่องอลองเจ้าสามล่อ

และนางเมรีจากเรื่องพระรถเมรี ซึ่งลักษณะการตายของตัวละครเอกทั้งทหานี้ แม้จะเกิดจากความระทมทุกข์ เสียใจเนื่องจากผิดหวังเหมือนกัน แต่ก็มีรายละเอียดที่น่าสนใจศึกษาต่างกันอยู่บ้าง ดังต่อไปนี้

ในเรื่องโคลงอมรา นางอมราเป็นลูกสาวของเศรษฐีที่ได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างตามใจมาตั้งแต่เด็ก ปรารถนาสิ่งใดก็มักจะได้ตามที่ปรารถนาเสมอ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่เมื่อนางเกิดความปรารถนาที่จะแต่งงานกับพระภิกษุ แม้มิถามาตราดาของนางจะเห็นว่าเป็นการผิดประเพณีอันดั้งเดิมก็ยังยินดีที่จะส่งคนไปเจรจาให้พระภิกษุสึกออกมาเพื่อแต่งงานกับลูกสาวของตน ดังนั้นเมื่อนางอมราถูกปฏิเสศการแต่งงานอย่างเด็ดขาดโดยที่พ่อแม่ไม่สามารถบังคับให้พระภิกษุทำตามใจนางได้เหมือนที่ผ่านมา นางอมราจึงรู้สึกผิดหวังอย่างรุนแรง ความผิดหวังดังกล่าวทำให้นางอมราหมดกำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป นางจึงไม่ยอมกินข้าวปลานร่ากาย ผ่ายผอมหมดเรี่ยวแรง เฝ้าแต่รำพึงรำพันว่าอาจเป็นเพราะไม่ได้ทำบุญร่วมกันมาทำให้ไม่ได้แต่งงานกับพระภิกษุ หรืออาจเป็นเพราะชาติก่อนเคยพรากคู่เขาชาตินี้จึงต้องถูกพรากรักไป ความทุกข์ของนางเปรียบดังถูกใครเอาทอกมาทิ่มแทงเข้าที่หัวใจ กวีบรรยายความเศร้าโศกเสียใจและผิดหวังของนางอมราดังนี้

ปองอวลคล้อยคลาดได้	ชมรส
แสนโศกดูสงบ	หมาดหม่อม
เหตุที่ย่อมอนินกระสด	พิษชราบ ทรวงแล
เจ็บจำเง้อร้อนร้าว	เพื่อข้าไกลนิรมย์
จงรักรักคล้อยคลาด	พาเพ
ทุกข์แสนอกอวลเด	ใช้น้อย
อันรักไผ่ลิเन्ह์	หวังร่วม รสนี้
คือตั้งทลาวพิษกล้า	เสียบร้อยเหตุภัย
	(โคลงบทที่ ๑๐๔ และ ๑๐๖)

นางอมราเฝ้าแต่เศร้าเสียใจและเป็นทุกข์มากขึ้น จนในที่สุดก็หมดสติล้มลงและเสียชีวิตไป ดังนี้

อมรานุชานาญน้อง	นงคราญ
ทุกข์โศกแสงสันดาน	เร่งร้อน
ราคาจ่องตัวการ	สยบม่อย ไปแล
บ่อาจจักตั้งได้	ท้าวชมมรณา
	(โคลงบทที่ ๑๑๐)

ในขณะที่นางอมราตรอมใจตายไปเพราะความผิดหวังและเสียใจที่ไม่ได้แต่งงานและอยู่ร่วมกับพระภิกษุหนุ่ม พระภิกษุเองก็เกิดความเสียใจ คิดว่าตนเป็นสาเหตุให้หญิงสาวตายจึงเฝ้าแต่โทษตัวเองและรำพันด้วยความเสียใจ จนในที่สุดก็ถึงแก่กรรมภาพตามนางอมราไป

การตายของพระภิกษุหนุ่มเป็นเรื่องที่น่าเศร้า พระภิกษุหนุ่มเป็นผู้ที่มีจิตใจแน่วแน่ในการปฏิบัติธรรม เพื่อให้บรรลุถึงมรรคผลตามทางแห่งพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งยวด เมื่อพระภิกษุได้ไปบิณฑบาตที่หน้าบ้านของเศรษฐีซึ่งเป็นบิดาของนางอมรา ในเบื้องต้นแม้จะพึงใจในความงามของนางอมราอยู่บ้างแต่ก็สามารถระงับได้ด้วยจิตที่แน่วแน่และความคิดที่ได้ไตร่ตรองแล้วเป็นอันดี ดังที่ปรากฏในคำรำพึงเมื่อเศรษฐีส่งคนมาเจรจาขอให้เลิกไปแต่งงานกับนางอมราดังนี้

ตนเรียมนิกเสกสร้าง	การสรมณ์
ตัดกิเลสเสียอารมณ์	ว่องไว
หวังลุกรอดเซยชม	มัจฉัยอด ญาณเซย
เพียรพำเพ็ญน้อมหน้า	สู่สร้างภาวนา
อายุยังหนุ่มน้อย	ลิปปี
มาอยู่บวชเป็นชี	เสพสร้าง
ปละแต่ขันตี	บารมีเพศ เพียงเซย
ก็เหตุหวังข้ามพ้น	จากห้องภเวณ
สงสารยินแสบร้อน	หฤทัย มากเซย
มิโคกทุกข์ถึงใจ	โคกเศร้า
ค้นบ่พ้นจากอภัย	ยังครอบ คินัน
ก็เที่ยงจักเนิ่นช้า	ป่วยสร้างหนนัพพาน
จักตามจิตเจตน์เบื่อง	ตันทา
ลิกออกไปปัสสา	กลิ่นน่อง
ฝูงคนเที่ยงนินทา	ขวัญมาก มีเซย
คุณลบเสียล่นช้า	บาทเบื่องตกถุน
	(โคลงบทที่ ๗๐ - ๗๔)

เมื่อเศรษฐีส่งคนมาเจรจาซ้ำอีกครั้ง พระภิกษุก็ยังคงยืนยันเจตนาเดิมที่จะปฏิบัติจนบรรลุมรรคญาณ ไปสู่นิพพาน แต่ก็ได้กล่าวแสดงไมตรีที่มีต่อนางอมราเอาไว้ในคำปฏิเสธอย่างนุ่มนวลที่ว่าเมื่อท่านได้บรรลุมรรคญาณแล้ว ก็จะได้เป็นผู้ที่นำนางอมราไปด้วย ดังนี้

วันไฉลกลามด้วย	มัจฉกษัตริย์
หันแก่งสองดวงบาน	แฉ่นแก้ว
จักเซียมยอดสงสาร	เสด็จร่วม เรียงเสย
จูงจ้องเอาน้องแก้ว	แผ่นผ้ายเมื่อนิพนพาน
	(โคลงบทที่ ๘๓)

อย่างไรก็ดี พระภิกษุกล่าวไว้ด้วยว่าหากตนยังไม่บรรลุมรรคญาณก็ขอให้ชาติหน้าได้เกิดเป็นคู่กับนางอมราตามบุญกรรมที่ได้สร้างกันมา ดังนี้

คันเรียบปลากุลก	มัจฉกษัตริย์ ราชนี
ขอแฝงไผ่สมภาร	ชาติหน้า
ชมรสกลืนเจือจาน	กันคิน คำเสย
ไว้แต่บุญได้สร้าง	ร่วมน้อง ดวงสินธ์
	(โคลงบทที่ ๘๔)

แม้จะได้กล่าวแสดงความมุ่งมั่นดังกล่าวดังกล่าว แต่เมื่อได้ทราบข่าวการตายของนางอมราความรู้สึกแฉ่นแฉ่นดังกล่าวก็น่าตกใจแทนที่ด้วยความรู้สึกเฉกเช่นปลุกุชชั้วไป กล่าวคือพระภิกษุเกิดความเศร้าโศกเสียใจเป็นอันมากและเฝ้าแต่โทษว่าตนเป็นสาเหตุที่ทำให้นางอมราต้องตายจากไปเพราะการตัดสินใจที่ไม่แน่นอน และยิ่งกว่านั้นคือเป็นคนเห็นแก่ตัวเพราะหากตอนแรกตัดสินใจออกไปแต่งงาน นางอมราก็คงจะไม่ต้องตายเช่นนี้ พระภิกษุเฝ้าแต่คร่ำครวญถึงความผิดของตนด้วยความเจ็บปวดเร่าร้อนใจ จนไม่สามารถไปร่วมงานศพของนางอมราได้ ต่อมาเมื่อเริ่มสงบใจได้บ้างแล้วได้ไปเห็นผ้าสไบของนางอมราที่เศรษฐีถวายพระภิกษุอีกรูปหนึ่งมา ความเสียใจและความรู้สึกสะเทือนใจว่าตนตัดสินใจเข้าเป็นเหตุให้นางอมราตายก็กลับพลุ่งขึ้นมามากครั้ง และความรู้สึกสะเทือนใจครั้งนี้เป็นความรู้สึกที่รุนแรงยากจะระงับได้ เมื่อได้กลิ่นตัวของนางที่ติดผ้าสไบพระภิกษุจึงเกิดความอาลัยอาวรณ์อย่างสุดซึ้ง และเกิดความเศร้าเสียใจอย่างรุนแรงจนกระทั่งถึงแก่มรณภาพตามนางอมราไปในขณะที่กอดสไบของนางไว้กับอก ดังนี้

ภิกษุอดบได้	คล่ำทกข์
ละเลือนน้ำตาตก	อาบหน้า
เอาสไบหอบกับอก	สยบท้าว ไปแล
ชีเวตวางไว้เมี้ยน	ลวดเมี้ยนมรณา
	(โคลงบทที่ ๘๕)

ตัวละครเอกอีกตัวที่ต้องตายไปเนื่องจากความโศกเศร้าเสียใจที่ไม่สมหวังในความรัก ได้แก่ นางฟ้าหยาดจากเรื่องตำนานฟ้าแดดสงยาง นางฟ้าหยาดเป็นธิดาของพระยาฟ้าแดด นางเป็นผู้ที่มีความงามมาก พระยาฟ้าแดดสร้างปราสาทเสาเดียวให้นางอยู่เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้นางพบปะกับผู้ชายทั่วไปได้โดยง่าย ดังนั้นเมื่อได้ทราบว่าคุณจันทรราชได้ลักลอบมาอยู่ร่วมกับนางฟ้าหยาดจนนางตั้งท้องก็เกิดความแค้นเคืองเป็นอันมาก แม้ภายหลังคุณจันทรราชจะได้ส่งคนมาสู่ขอนางฟ้าหยาดตามประเพณีก็ไม่ยินยอมยกนางให้ เพราะถือว่าการกระทำของคุณจันทรราชเป็นการดูหมิ่นเกียรติของพระองค์อย่างรุนแรง คุณจันทรราชจึงต้องใช้วิธีทำสงครามเพื่อแย่งชิงตัวนางฟ้าหยาด สงครามครั้งนี้ทำให้ผู้คนของทั้งสองฝ่ายต้องล้มตายไปเป็นจำนวนมาก และแม้แต่ตัวคุณจันทรราชเองก็ต้องสิ้นพระชนม์บนหลังช้าง

การตายของคุณจันทรราชส่งผลให้นางฟ้าหยาดซึ่งรัก รอคอยและเป็นห่วงสามีอยู่ตลอดเวลา เกิดความเศร้าเสียใจ ขาดสติ เพ้อคลั่ง อยากจะกลืนใจตาย ไม่กินข้าวกินน้ำ ฝ้าแต่ร้องไห้คร่ำครวญจนในที่สุดก็ถึงกลับหมดสติล้มลงและเสียชีวิตไป ดังความบรรยาย

บัดนี้ จักกล่าวถึงนางแก้วน้อยฟ้าหยาดบุตรก่อนแล้ว จอมแพงศรีมิ่งเมืองหิวให้เห็นบิดาให้อาเซียงโสมมัดผูก นางก็หิวทอดให้เป็นบ้าปวงละเมอ แสนจักโทเรกันใจตายให้เสียสว่าง มีแต่ยั้ง ๆ ให้น้ำตายย่อยหลังไหล เข้าและน้ำไลห่างบมีกิน คึงโซเหลืองบ่เสวยยังเข้า คือตั้งเอาไฟไหม้สุ่มหัวใจลนจูด สลบท่าวล้มตายแล้วเล่าคิน หิวทอดกั้นเป็นยิ่งมรณังแลนา แต่นั้น นางก็มรณังตายให้สว่างใจหิวให้ ผุ่งหมู่สาวช่วงใช้แสนลำบัวนาง ยินสะใจ ถจาทุกขบีนบัวแพงแก้ว แสนจักโทเรฮ้องปางทองทุกขเวหน พากันโจมกอดอุ้มพระนาง แก้วยอดเมือง แท้แล้ว...

(หน้า ๗๒)

ในเรื่องพระรถเมรี นอกจากนางเมรีทุกข์ระทมใจที่พระรถเสนทิ้งไปแล้ว สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้ไม่อาจระงับใจและทำให้มีชีวิตอยู่ต่อไปได้ ได้แก่ การที่พระรถเสนเป็นผู้ที่ฆ่านางสนทราซึ่งถือได้ว่าเป็นแม่ที่เลี้ยงดูนางเมรีมาตั้งแต่เล็ก ความผิดหวังและเสียใจของนางเมรีในข้อนี้เห็นได้ชัดเมื่อได้พบหน้าพระรถที่กลับมาหานาง นางเมรีได้ซักถามถึงสาเหตุที่พระรถหนีไป รวมทั้งถามถึงข้อเท็จจริงที่ว่าพระรถเป็นผู้ฆ่านางสนทรา ซึ่งพระรถก็รับว่าฆ่านางสนทราจริง นางเมรีก็ยิ่งเศร้าโศกเสียใจและกล่าวกับพระรถว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่น่าอัปยศที่สุดและเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้นางเมรีตัดสินใจที่จะตัดขาดจากความเป็นสามีภรรยา กับพระรถและขอตายตามนางสนทราไป ดังนี้

อดสูแก่หมู่ทั้งหลาย เสมือนสร้างความอายุไว้เมีย ท้าวมาเช่นฆ่าแม่เสีย จะไปด้วยท่านมารดา	เขยฆ่าแม่ยาย ขาดจากผัวเมีย (หน้า ๒๑๔)
--	---

ในที่สุดนางเมรีก็สิ้นลมหายใจตายจากพระรถไปด้วยความทุกข์ระทม ห่วงหน้าพะวงหลัง ดังนี้

ลมใหญ่ตีไขว้ขึ้นมา ในทางพระอรหัง ก็ลายยังพัวพัว ว่าสังจนจิตสิ้นลม	ท้าวบอกรมรา ห่วงหน้าห่วงหลัง (หน้า ๒๑๕)
--	---

ความตายของนางเมรีจึงแตกต่างจากความตายของตัวละครเอกที่ตายเพราะผิดหวังโดยทั่วไปอยู่บ้าง เพราะความตายของนางไม่ได้เกิดจากสาเหตุที่ไม่สมหวังในเรื่องความรักในเชิงคู่สาวที่มีต่อพระรถเสนเท่านั้น แต่ตายเพราะเสียใจที่สามีของนางฆ่าแม่ด้วย ดังได้กล่าวมาแล้ว

สาเหตุความตายของนางอุเปียมจากเรื่องอลองเจ้าสามล่อเกิดจากความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส หลายชั้นหลายซ้อน เพราะก่อนจะตายนางต้องผจญความทุกข์ทรมานจากการพลัดพรากจากสามี การถูกด่าว่าจากพ่อแม่ของนางเองที่นางท้องขึ้นมาโดยไม่มีพ่อ ความทุกข์ยากจากการเดินทางไปหาสามีที่อยู่ต่างเมืองและความลำบากทางกายและใจที่เกิดจากการกระทำของแม่สามี อย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้นางอุเปียมต้องตายเมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วน่าจะเกิดจากความเศร้าโศกเสียใจเรื่องการตายของลูก เพราะความทุกข์ทรมานทั้งหลายเมื่อถึงระยะหนึ่งก็น่าจะบรรเทาเบาบางลงไป โดยเฉพาะเมื่อมีลูกอยู่เป็นตัวแทนของสามี เมื่อลูกต้องมาตายไปก็ทำให้นางอุเปียมหมดสิ้นความหวังใด ๆ ในชีวิต นอกจากนี้เครื่องเร่งให้นางอุเปียมต้องตายไปอีกประการหนึ่งน่าจะได้แก่ความบอบช้ำที่เกิดจากการคลอดลูกที่กลางป่าขณะที่นางอยู่กับผู้ติดตามอีกเพียงสองคน การเสียเลือดมารวมทั้งยังต้องเดินทางต่อเพื่อกลับบ้าน ทำให้นางอุเปียมซึ่งบอบช้ำทางจิตใจอย่างแสนสาหัสอยู่แล้วต้องตายไปในที่สุด ความตายของนางอุเปียมจึงแตกต่างจากความตายของตัวละครเอกโดยทั่วไปเพราะมีสาเหตุทางกายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

ตัวละครเอกที่ต้องตายเพราะความระทมทุกข์เสียใจอีกตัวหนึ่งคือ ผาแดง จากเรื่องผาแดงนางไอ่ อย่างไรก็ตามการตายของผาแดงมีรายละเอียดที่แตกต่างจากการตายของตัวละครเอกอื่น ๆ อยู่บ้าง กล่าวคือนอกจากจะตายเพราะความทุกข์โศกและอาลัยในตัวนางไอ่ซึ่งตายไปก่อนหน้าแล้ว ผาแดงยังเป็นผู้ที่ตั้งใจจะตายเอง เพื่อที่จะได้ไปแย่งชิงเอาวิญญาณของนางไอ่คืนมาจากพวกนาค

ผู้แต่งบรรยายว่าเมื่อผาแดงกลับมาถึงเมืองผาโพงก็เฝ้าคิดถึงแต่นางไอ่เอาแต่นอนร้องไห้ ไม่กินข้าวปลาจนผ่ายผอมน่าเวทนา ดังนี้

เป็นที่ทุกข์เวทไอ้	บ่าวคณิงนาง
บ่าวเอการสัง	ท้อคณิงนำน้อง
บาก็นอนคืนให้	ในปรารค์กลางสี่
เหลือที่ทุกข์โศกกลั้น	กระสันเศร้าเก่าหมอง

(หน้า ๒๐๕)

เหตุที่ผาแดงต้องทนทุกข์เพราะผาแดงคิดอยู่ตลอดเวลาว่าพวกนาคเอาตัวนางไอ่ไปให้แก่วิญญาณของกังคี่ในเมืองนาค แม้จะคิดว่าเป็นเวรกรรมที่ต้องพลัดพรากจากกันแต่ผาแดงก็เกิดความแค้นเป็นอย่างมาก

เพื่อว่าคิดฮอดน้อง	นางไอ่ไลหนี
กังคี่เอาเป็นเมีย	อยู่นำในน้ำ
เพื่อว่ากรรมของน้อง	จำจงจากพี่
เวรเขามีจึงได้	เป็นฮ้างห่างชม
บัดนี้น้องได้ฮ้าง	ไลฮ้างห่างชม
บัดนี้น้องได้ฮ้าง	ไลห่างชายหนี
เหตุว่ากังคี่กวัด	แกว่งนางลงน้ำ
เป็นเพื่อกรรมของน้อง	นางแพงกินกระฮอก
เวรจึงจำแจ่มเจ้า	ไกลอายห่างเห็น

(หน้า ๒๐๕ - ๒๐๖)

เมื่อคิดถึงนางไอ่มากขึ้น ผาแดงก็เกิดความแค้นที่ตนไม่สามารถคุ้มครองนางไอ่ไว้ได้ คิดที่จะตายตามไปเพื่อไปทำสงครามแย่งชิงเอานางไอ่คืนมา ดังนี้

ท้อจ๊กเอาตนสู้	เส็งตายตามอ่อน
แม่นว่ามรณไม่มึงเมียน	ตายถึมบ่แห่ง
พี่จ๊กแยงไปสู้	สงครามน่านาค
หากพี่ดับชาติเมียน	ไปแล้วสวนเสง
จนวาเอานางได้	เป็นเมียซ้อนเสื่อ
ซิขอน่ากอบเกื้อ	เลี้ยวสู้ซวงเอา
แม่นชิมรณเมียน	ตายลงแสนชาติ
ค่านบ่ได้นาถน้อง	นางหล้าบ่ยอม ง่ายแล้ว
	(หน้า ๒๐๖)

ก่อนตายผาแดงได้ตั้งจิตอธิษฐานต่อพระอินทร์และท้าวจตุโลกบาลขอให้เป็นพยานว่าตนจะขอตายไปเพื่อจะไปทำสงครามกับพวกนาคแยงชิงนางไฉ่กลับคืนมา

สารุเนอ อินทร์อยู่ฟ้า	จตุโลกเส็งเห็น
เป็นเพื่อนาโคเอา	ไฉ่คำไกลช่าง
ข้าจ๊กตามไปม้าง	เอานางคืนช่วม
ขอให้ลูที่เม็ง	มารฮ้ายตั้งประสงค์
พอเมื่อบาบุญน้อย	วอนอินทร์องค์ประเสริฐ
ท้าวก็ดับชีพเมียน	ชีวม้วยมอดจม
	(หน้า ๒๐๗)

จะเห็นได้ว่าความตายของผาแดงไม่ได้เกิดจากความเศร้าโศกเสียใจหรือผิดหวังจากการตายของนางไฉ่เพียงอย่างเดียว เพราะผาแดงมีความหวังอยู่ด้วยว่าเมื่อตนตายไปแล้วจะต้องไปจุติเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์มากพอที่จะสามารถไปรบเพื่อแยงชิงเอาดวงวิญญาณของนางไฉ่กลับคืนมาจากพวกนาคให้ได้ สิ่งที่ทำให้ผาแดงตายไปจึงน่าจะเป็นความรู้สึกอันรุนแรงทั้งความเสียใจที่ต้องพลัดพรากจากนางไฉ่และความแค้นเคืองพวกนาค รวมทั้งความมุ่งมั่นที่ต้องการจะแยงชิงนางไฉ่คืนมา ผาแดงจึงได้ไปเกิดเป็นหัวหน้าพวกผี และได้รวบรวมสมัครพรรคพวกผีทั้งหลายไปรบกับพวกนาคเกิดโกลาหลไปทั่ว จนกระทั่งพระอินทร์ต้องลงมาห้ามทัพให้เลิกรบกัน

จากที่กล่าวมานี้อาจสรุปได้ว่า ความตายของตัวละครเอกที่เกิดจากความระทมทุกข์เสียใจเนื่องจากผิดหวังมีลักษณะดังนี้ คือ เกิดจากตัวละครเกิดความผิดหวังและเสียใจอย่างรุนแรงจนกระทั่งหมดกำลังใจ กำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปดังจะพบในการตายของนางอมราและพระภิกษุหนุ่ม นางฟ้าหยาด และผาแดง การ

ตายในลักษณะนี้ตัวละครเอกไม่ได้เป็นผู้ทำร้ายร่างกายตนเองด้วยวิธีใด ๆ ให้ตายไปในทันทีทันใด แต่มักเกิดอาการทุกข์โศกเศร้าสร้อยจนไม่สามารถจะรับประทานอาหารได้ ทำให้ร่างกายอ่อนเพลียและค่อย ๆ หมดแรงและหมดลมหายใจไปในที่สุด นอกจากนี้บางครั้งตัวละครอาจจะผิดหวังและเสียใจมากจนตั้งจิตที่จะตายในตอนนั้นเลย เช่น กรณีของนางเมรีที่ตั้งใจจะตายในทันทีด้วยความผิดหวังและเสียใจที่พระรถเป็นผู้ฆ่าแม่ของตน และผาแดงที่ตั้งจิตจะตายเพื่อที่วิญญาณของตนจะมีฤทธิ์และสามารถไปแย่งชิงเอาดวงวิญญาณของนางไอ่คืนมาจากพวกนาค ส่วนอีกลักษณะหนึ่งที่พบได้แก่ การที่ตัวละครเอกได้รับความทุกข์ทรมานทางกายและทางใจอย่างรุนแรง จนกระทั่งไม่อาจทนทานความเจ็บปวดได้ต้องตายไปในที่สุด ได้แก่ การตายของนางอุเปียม

๓.๑.๒ การตายของตัวละครเอกที่เกิดจากการฆ่าตัวตาย

สาเหตุการฆ่าตัวตายที่พบในเรื่องชุลุนางอ้าว อolongเจ้าสามล่อ และเงาะป่า เกิดจากการไม่สมหวังในเรื่องของความรัก เรื่องชุลุนางอ้าว การฆ่าตัวตายเกิดขึ้นเมื่อนางอ้าวเห็นว่าไม่มีทางได้อยู่ร่วมกันสามภรรยากับชูลูอย่างแน่นอนแล้ว จึงตัดสินใจฆ่าตัวตายโดยมีความปรารถนาและมุ่งหมายอย่างมั่นคงว่าจะเป็นการใช้เวรกรรมให้หมดในชาตินี้ และเมื่อหมดเวรหมดกรรมแล้วก็มีโอกาสได้สมหวังในความรักต่อไปในเวลาไม่นาน ดังปรากฏในคำรำพึงของนางอ้าวว่า

“บัดนี้กูจักเมื่อตายเมี้ยน
กูจักขอชอดซ้ำ

บริสุทธิ์หายบาป
เวรย้ายชาติเดียว แลเนา”
(หน้า ๙๘)

และ

ขออย่ามีเวรข้อง
ขอให้ย้ายชวมน้อง

สองคนพรัดพราก กันตาย
เมื่อฟ้ายาวนาน แต่ถ้อน
(หน้า ๑๐๓)

ในขณะที่ชูลู จากเรื่องเดียวกัน เจ้าสามล่อจากเรื่องอลองเจ้าสามล่อ และนางลำทับจากเรื่องเงาะป่า ฆ่าตัวตายหลังจากที่เห็นคนรักของตนกำลังจะตายหรือตายอยู่ต่อหน้าต่อตา ทั้งสองคนจึงฆ่าตัวตายตามเพื่อจะได้ไปอยู่ด้วยกันและเพื่อพิสูจน์ความรักที่มั่นคงของตน

นางอ้วจากเรื่องซูลุนางอ้ว เป็นตัวละครที่แสดงพฤติกรรมให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะฆ่าตัวตายอย่างชัดเจน เมื่อถูกแม่บังคับให้แต่งงานกับขุนนางทำให้นางอ้วเกิดความคับข้องใจ เพราะนางอ้วรักอยู่กับซูลู และเคยลักลอบได้เสียกันมาก่อนแล้วแต่แม่ไม่ยอมยกนางให้ซูลู ต่อมาเมื่อรู้ว่าขุนนางเตรียมการแต่งงานไว้พร้อมโดยการบอกข่าวแก่คนอื่น ๆ ทำให้นางอ้วก็เกิดความวิตกกังวลเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงขั้นขาดสติ “จิตหลุดหล่ม เป็นบ้าวิ้งเว” (หน้า ๘๒) นางอ้วจึงให้คนแอบไปตามซูลูมาพบ และได้กล่าวปรับทุกข์กับซูลูว่า ตอนนั้นขุนนางได้จัดหาสิ่งของมาสู่ของนางอ้ว และแม่ก็ตกลงยกให้นางแต่งงานกับขุนนางแล้ว นางอ้วบอกกับซูลูว่าตนยอมตายหากต้องแต่งงานกับขุนนาง ที่ใช้ให้คนไปเชิญซูลูมาพบก็เพื่อสั่งลา และบอกกับซูลูว่าเสียใจมากที่แม่ไม่ยกตนให้แก่ซูลู นางจึงตัดสินใจว่าตายเสียดีกว่าและกล่าวลาซูลู ดังนี้

อันให้เทียบมาท้าว

ข้าจักตายมิ่งเมียน

ปางเมื่อจอมบุญไ้

แม่ก็ตัดขาดเมียน

น้องนี้เหลือใจแท้

น้องจักตายจากเจ้า

ขุนนางเป็นคู่ กั้นนั้น

เมื่อฟ้าสวงใจ แลนา

ขุนแพนโอมอ่อน

มิได้ช่วยกัน พี่เอย

มารมาทำบาป

บุญกว้างจงอยู่ดี แด่ถือน

(หน้า ๘๖ - ๘๗)

ซูลูได้ฟังดังนั้นจึงบอกกับนางอ้วว่าตนจะยกทัพมาตีเมืองกายเพื่อชิงตัวนางอ้ว นางอ้วคิดว่าหากซูลูทำดังที่พูด อาจเป็นสาเหตุให้ทหารและไพร่พลทั้งหลายจะต้องจบชีวิตลงไปโดยไม่มีคามผิด และจะเป็นบาปเป็นกรรมของนางต่อไป จึงขอร้องให้ซูลูระงับความคิดนี้เอาไว้ก่อน อย่างไรก็ดี นางอ้วก็ยังไม่ยุติความคิดที่จะฆ่าตัวตาย ดังปรากฏในคำรำพึงของนางอ้วเมื่อแยกจากซูลูมาแล้วว่า หากเกิดสงครามระหว่างสองเมืองขึ้นจะทำให้ผู้คนล้มตายและเกิดเวรเกี่ยวข้องกับนางต่อไป ซึ่งนางไม่ต้องการให้เป็นเช่นนั้นแต่ต้องการจะตายเพื่อชดเชยบาปเวรทั้งหลายที่เคยมีมาให้หมดไปในชาติเดี๋ยวนี้นี้มากกว่า ดังนี้

มันจักอลหนกแล้ว

คนกล่าวลั้ม

บัดนี้กูจักตายเมียน

กูจักขอขอชู้

สองเมืองฮบต่อ กั้นนั้น

เวรชู้ช้องขอตูกู แลนอ

บริสุทธิ์หายบาป

เวรฮ้ายขาดเดี่ยว แลนา

(หน้า ๘๘)

ความประสงค์จะฆ่าตัวตายของนางอ้วกลับรุนแรงขึ้นอีกครั้ง เมื่อนางอ้วกลับเข้ามาในปราสาทและถูกแม่ต่อว่าและดุด่าด้วยถ้อยคำที่รุนแรง ดังนี้

โธ่หน่ออ้วแม่นี้	เหลือถ้อยอวิสัย แท้หนอ
มิ่งนี้หมาเดือนเก้า	เขาเชิงบ่หาบ่อน แท้หนอ
บ่ห่อนชู้	ฉิ่งช้ายแม่ชะเล
เสี่ยแสงเลี้ยง	คนเคียวช่วมชาติ กันนี้
ลูกออกท้อง	สอนชู้แย้งเคียว
กูจักมัดคอให้	ขุนนางตามช่าง มั่นถ้อน
กูจักขายขาดแท้	เป็นช้อยช่างมัน

(หน้า ๑๐๐)

การที่นางอ้วถูกแม่ดุด่าอย่างรุนแรงว่าเป็น “หมาเดือนเก้า” ซึ่งแสดงนัยว่ามีความต้องการทางเพศประหนึ่งสุนัขในฤดูผสมพันธุ์ (เดือนเก้าเป็นฤดูผสมพันธุ์ของสุนัข) และต่อว่าเสียงแรงที่เลี้ยงดูมา แม่จะเอานางอ้วไปขายเป็นทาสขุนนาง โดยการ “จักขายขาดแท้ เป็นช้อย (คนรับใช้, ทาส) ช่างมัน” นี้ ทำให้นางอ้วเกิดความคับข้องใจมากขึ้นเป็นทวีคูณ และเกิดอาการไม่รู้สีกตัว ไม่รับรู้เวลา “แต่นั้นนางงามอ้ว ทำตนบ่ชู้เมื่อ” (หน้า ๑๐๐) ในที่สุดจึงตัดสินใจอย่างแน่วแน่ที่จะฆ่าตัวตาย เพราะอย่างน้อยก็ยังมีหวังอยู่ว่าเมื่อตายไปแล้ว นางอาจจะได้พบและได้อยู่ร่วมกับชูลูที่นางรักอย่างมีความสุขโดยไม่มีอุปสรรคใด ๆ มาขวางได้อีก จากบทสังฆาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่านางอ้วได้มีการตระเตรียมข้าวของต่าง ๆ เพื่อใช้ลาตายอย่างพร้อมมูล ไม่ว่าจะเป็นข้าวตอกดอกไม้ธูปเทียนที่จะใช้ขอขมาโทษผู้มีพระคุณ และใช้ในการขอให้ต้นจวงที่นางจะไปผูกคอตายโน้มกิ่งลงมาหา คำกล่าวสั่งลาของนางอ้วสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของนางที่ว่าถ้าหากตายไปแล้วจะทำให้บาปกรรมที่มีอยู่หมดสิ้นไป เมื่อเกิดใหม่ก็จะได้อยู่ร่วมกับชูลูอย่างมีความสุข และแม้กษัตริย์ที่นางอ้วได้พบในขณะที่จะไปผูกคอตายที่ต้นจวงฝีจะกล่าวทัดทานการฆ่าตัวตายก็ไม่สำเร็จ เพราะนางอ้วอยู่ในสภาพที่หมดกำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่ มีแต่ความหวังที่สวายนามอยู่หลังความตาย ซึ่งในที่สุดนางก็ฆ่าตัวตายโดยการผูกคอตายที่ต้นจวงฝี และวิญญาณของนางได้เดินทางไปรอชูลูอยู่ ณ ภพหลังการตาย

ภายหลังจากที่ชูลูได้ทราบข่าวการตายของนางอ้วก็โศกเศร้าเสียใจอย่างรุนแรงด้วยความรู้สึกรักและอาลัยนางอ้ว ชูลูคิดเข้าไปช้ำมาและยอมรับกับตนเองว่าเมื่อไม่มีนางอ้วก็ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้อีกต่อไป ความตายของนางอ้วทำให้ชูลูสูญเสียกำลังใจ ชูลูคิดถึงนางอ้วอย่างหนัก เมื่อหยิบพระจากขึ้นมาส่องดูก็เห็นภาพของนางอ้วอยู่ในกระจก กวีบรรยายว่าชูลูถูกฝีเข้าสิ่งจึงเอามัดแทงคอตนเองจนตาย ดังความบรรยายว่า

แต่นั้น ชูลู่ท้าว	ฟังพากย์นางเมือง
คณิงในใจ	คู่ดวงคณิงไว้
อันนั้นนางคราญขึ้น	เมื่อสวรรคตเสียจาก อวนรือ
กูกักอดอยู่ได้	ไกลแก้วท่อนชีเป็น นีเด
ท้าวคิดแล้ว	เสด็จสู่บรรทม
นอนสะแคงคิด	บลิ้มยามน้อย
คิดฮอดน้อง	บายแวนมาแยง
เห็นแต่เงาจอมแพง	อยู่เทียมมาท้าว
แต่นั้น ผีหุงเข้า	สูญใจบาบ่าว
เลยเนื้อคนเนื้อ	บาท้าวสิ้นสาย
บาก็อดบได้	บายมีดแทงคอ
บาคราญตาย	ที่ชะนอนตาค้าง

(หน้า ๑๓๓ - ๑๓๔)

การฆ่าตัวตายของตัวละครเอกทั้งสองดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นเพราะความเศร้าโศกและผิดหวังในเรื่องของความรัก โดยเฉพาะความรู้สึกที่ว่าจะไม่ได้อยู่ร่วมกับคนรักอีกต่อไปแล้ว และคิดว่าชีวิตหลังความตายจะเป็นชีวิตที่มีความสุขสมหวัง รวมทั้งความเชื่อที่ว่าหากตายไปบาบเวรและกรรมทั้งหลายที่มีอยู่จะหมดสิ้นไปด้วย

การฆ่าตัวตายของนางลำหับในเรื่องเงาะป่าต่างจากการฆ่าตัวตายของนางอ้วกที่ฆ่าตัวตายเมื่อรู้ว่าจะไม่มีโอกาสอยู่ร่วมเป็นสามีภรรยากับคนรักอีกต่อไป เพราะนางลำหับตัดสินใจที่จะฆ่าตัวตายในฉับพลันทันทีที่รู้ว่าชมพลาซึ่งเป็นคนรักของตนได้รับบาดเจ็บสาหัสและกำลังจะตายไปต่อหน้าต่อตา จึงฆ่าตัวตายเพื่อพิสูจน์ให้ชมพลาทราบว่า นางรักและภักดีต่อชมพลาเพียงคนเดียวเท่านั้น ไม่ปรารถนาจะอยู่ร่วมกับชายอื่นแม้คน ๑ นั้นจะรักนางมากมายสักเพียงใดก็ตาม

อย่างไรก็ดี แม้การตัดสินใจฆ่าตัวตายของนางลำหับจะเกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด แต่เมื่อพิจารณาจากเนื้อเรื่องเราจะพบคำพูดที่เป็นเค้าว่าหากต้องพลัดพรากจากชมพลานั้นก็อาจจะตายได้ เช่น ตอนที่ชมพลาฝันร้ายและเล่าความฝันให้ฟัง โดยแสดงความวิตกว่าตนเองอาจจะได้รับอันตรายจนถึงตายได้ ทั้งยังแสดงความเป็นห่วงลำหับซึ่งจะต้องอยู่เบื้องหลังเพียงลำพังว่าจะเป็นอย่างไร ดังนี้

ถึงที่จะตายวายชีวิต
ทุกข์แต่ถึงเจ้าลำภาพาล

มิได้คิดกลัวข้อดับสังขาร
สงสารจะเป็นประการใด
(หน้า ๙๙)

นางลำหับซึ่งนั่งร้องไห้ใจหายกับความฝันและคำพูดดังกล่าวของชมพลาได้กล่าวคำที่แสดงให้เห็นว่านางอาจจะตัดสินใจฆ่าตัวตายตามชมพลาไปหากเกิดเหตุร้ายกับชมพลาจริง

จึงว่าถ้าเจ้าอันตราย
มิขออยู่สู้โศกซึ่งพรากรัก

เมื่อยจะตายตามจงประจักษ์
ชลลงเหนือตักแล้วโศกา
(หน้า ๙๙)

ดังนั้น เมื่อชมพลาจะต้องออกไปหาอาหารนอกถ้ำและทิ้งให้อยู่คนเดียว นางลำหับจึงเกิดความรู้สึกกลัวซึ่งอาจจะเป็นเพราะลางสังหรณ์จากความฝันที่ชมพลาเล่าให้ฟัง นางจึงพยายามขอร้องไม่ให้ชมพลาออกไปนอกถ้ำตามลำพัง โดยกล่าววิงวอนให้ชมพลาส่งสารนางว่าหากชมพลาเป็นอะไรไปในครั้งนี้ นางก็คงจะตายอยู่ในป่าเพียงลำพัง ดังนี้

ແ້ນพ้อไปมีอันตราย
จงเมตตอย่าเป็นกังวล

เมื่อยจะตายอยู่ในไพรสณฑ์
อยู่ด้วยกันสองคนอย่าครรไล
(หน้า ๑๐๐)

การที่นางกล่าวว่าหากชมพลา มีอันตรายไปก็เท่ากับทิ้งให้นางตายอยู่คนเดียวในถ้ำก็เพื่อให้ชมพลาเห็นใจนางและไม่ออกไปเสี่ยงภัยข้างนอก หรืออาจตีความได้ว่าหากชมพลาจะเป็นอะไรไปก็ขอให้นางได้รับรู้ด้วยนั่นเอง ในที่สุดเมื่อไม่สามารถทัดทานได้ และชมพลาออกไปข้างนอกโดยบอกว่าตอนบ่ายจะกลับมา นางลำหับรออยู่จนบ่ายก็ยังไม่เห็นชมพลากลับมา นางจึงทนอยู่ไม่ได้อีกต่อไปและเดินทางออกตามหาชมพลาด้วยความหวาดหวั่นใจ เมื่อพบว่าสามีกำลังจะตายนางก็ได้แต่เศร้าเสียใจและร้องไห้ด้วยความตกใจ เมื่อชมพลาสั่งเสียให้ไปอยู่กับขนา นางลำหับจึงตัดสินใจแน่นอนที่จะฆ่าตัวตายเพื่อพิสูจน์ว่านางรักแต่ชมพลาคนเดียวเท่านั้น ไม่ปรารถนาจะมีชีวิตอยู่เพื่อรักผู้ชายคนใดอีก การตัดสินใจของนางปรากฏชัดเจนในบทประพันธ์ว่า

โอ้วว่าชมพลาของเมียเอ๋ย
พ่อเดาจิตเมียผิดเป็นพันไป

โจนเลยมาสั่งตั้งนี้ได้
ด้วยนี้กว่าวิสัยเป็นนารี

คงกลัวตายหมายแต่จะหาสุข
อันฝูงหญิงจริงอยู่ยอมมากมี
พ่อตายฤจะหมายมีผิวใหม่
ว่าเคยสองคงปองสามไม่ข้ามวัน
รักของน้องปองแต่ให้แท้เที่ยง
จะให้พ่อวายชนม์พันห่วงใย

ถึงยามทุกข์เข้าสักหนอยก็ถอยหนี
แต่ใจของน้องนี้ไม่เหมือนกัน
ให้กินใจกันเป็นนิจคิดหวาดหวั่น
รสรักนั้นคงจะจางด้วยหวังใจ
ไม่หลีกเลียงเช็ดขามตามวิสัย
เมื่อเกิดโทษจะได้พบประสบกัน

(หน้า ๑๑๑)

นางลำหับใช้บาตะประจำตัวของชมพลาแหงเข้าที่ค้อและตายไปก่อน การฆ่าตัวตายของนางลำหับจึงเป็นไปเพื่อพิสูจน์ให้เห็นความรักที่มีต่อชมพลา

สามลอกจากเรื่องอลองเจ้าสามลอบเป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่ฆ่าตัวตาย โดยในเนื้อเรื่องนั้นไม่ได้กล่าวถึงฉากการตายของสามลอบไว้อย่างชัดเจนมากนัก แต่มีปรากฏในจดหมายที่เศรษฐีพ่อแม่ของนางอุเปียมส่งไปแจ้งเรื่องแก่พ่อแม่ของสามลอบ ว่าสามลอบได้แทงคอตายอยู่เคียงข้างลูกสาวตน ดังนี้

.... เจ้าเศรษฐีก็มามายยอมือแต่มีซัด ยังฝันลึกอักขรสาส์น ว่าดูราเจ้าตนคาน
เศรษฐีพ่อเสี่ยวเจ้า อันว่าลูกหน่อเหน้าสามลอบ ก็มาตายแทงคอที่นี่ มารอดพี่เรือนเรา ตน
พียงเพายอดหล้า ก็มาตายชอมนางเบียมฟ้าลูกหญิงเรา ในสาส์นเขาวาดังนี้แล้ว....

(หน้า ๑๑๕)

และปรากฏอีกครั้งเมื่อเศรษฐีพ่อแม่ของสามลอบได้อ่านสาส์นจากพ่อแม่ของนางอุเปียม ดังนี้

... เจ้าเศรษฐีจึงไขทวย ว่าดูราเจ้าเศรษฐีเฮยพ่อเสี่ยวข้า อันว่าลูกหน่อหล้า
สามลอบ ก็มาตายแทงคอ แท้เล่า ตายชอมนางหน่อเหน้าลูกหญิงเรา

(หน้า ๑๑๗)

จะเห็นได้ว่าสามลอบตายด้วยการเอามีดแทงคออยู่เคียงข้างนางอุเปียม การฆ่าตัวตายของสามลอบจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับนางลำหับจากเรื่องเงาะป่า ต่างกันแต่เพียงว่านางลำหับฆ่าตัวตายเพื่อพิสูจน์ว่านางรักชมพลาเพียงผู้เดียว เมื่อชมพลาจะตายนางก็ขอตายด้วย ในขณะที่สามลอบฆ่าตัวตายเพราะความโศกเศร้าที่เกิดจากการสูญเสียคนรักและเสียใจที่ตนไม่สามารถปกป้องและช่วยเหลือได้ ๆ ได้ ความสูญเสียลูกเมียอย่าง

กระทันหันทำให้สามลอบเกิดความเสียใจอย่างรุนแรง ทั้งยังอาจรู้สึกผิดที่ไม่สามารถปกป้องคุ้มครองเมียรักได้ ทำให้สามลอบตัดสินใจแทงคอตายตามนางอุเบียงไปในที่สุด

จากการศึกษาการฆ่าตัวตายของนางอ้ว ชูลู นางลำหับ และเจ้าสามลอบ อาจสรุปได้ว่าตัวละครเอกในวรรณคดีไทยกลุ่มนี้ฆ่าตัวตายเนื่องจากความผิดหวังอย่างรุนแรงในเรื่องความรักเพราะรู้สึกหมดหวังที่จะได้อยู่ร่วมกันกับคนรักของตนอีกต่อไป แต่ก็มี ความแตกต่างในรายละเอียดของความผิดหวังอยู่บ้าง กล่าวคือ ความตายของชูลู นางลำหับ และเจ้าสามลอบเกิดจากความผิดหวังเพราะคนรักของตนกำลังจะตายจากไปหรือตายจากไปแล้ว ในขณะที่ความตายของนางอ้วเกิดขึ้นจากความผิดหวังที่จะไม่ได้อยู่ร่วมกับคนที่ตนรักอย่างแน่นอนและจะต้องแต่งงานกับคนอื่นที่ตนไม่ได้รักเพราะถูกแม่บังคับและด่าประจาน ซึ่งสรุปได้ว่าการฆ่าตัวตายในที่นี้จึงมีลักษณะแตกต่างกันที่ฝ่ายหนึ่งคนรักของตนตายไปก่อน ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งแม้คนรักของตนจะยังไม่ตาย แต่ก็เป็นที่แน่นอนว่าจะไม่มีโอกาสได้อยู่ร่วมชีวิตกันในชาตินี้แล้ว จึงตัดสินใจฆ่าตัวตายเพราะหวังจะได้ไปอยู่ร่วมกับคนรักของตนในชาติหน้า

๓.๑.๓ การตายของตัวละครเอกที่มีสาเหตุมาจากการถูกผู้อื่นฆ่าหรือสั่งให้ฆ่า

ความตายของตัวละครเอกในวรรณคดีไทยที่มีสาเหตุมาจากการถูกผู้อื่นฆ่าหรือสั่งให้ฆ่าแตกต่างจากความตายของตัวละครเอกที่ฆ่าตัวตายเพราะความผิดหวังและเสียใจ เนื่องจากตัวละครเอกที่ถูกผู้อื่นฆ่า ยังไม่มีเหตุจูงใจที่ทำให้รู้สึกอยากตายหรืออยากประทุษร้ายต่อตนเอง ความตายที่พบในลักษณะนี้จึงเกิดจากความประสงค์ของผู้อื่นที่เห็นว่าตัวละครเอกเหล่านั้นไม่ควรจะมีชีวิตอยู่ต่อไป ตัวละครที่ต้องตายเพราะถูกฆ่าหรือสั่งให้ฆ่านี้นี้ ได้แก่ นางวันทองจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ชมพลาจากเรื่องเงาะป่า นางไฉ่จากเรื่องผาแดงนางไฉ่ พญาจันทระจากเรื่องตำนานฟ้าแดดสงยาง พระล่อและพระเพื่อนพระแพงจากลิลิตพระลอ

จากการศึกษาตัวละครที่ต้องตายจากความปรารถนาของผู้อื่นดังกล่าวนี้ พบว่าในฉากการตายของตัวละครจะปรากฏภาพความพยายามหลีกเลี่ยงความตาย หรือต่อต้านการตายในลักษณะต่าง ๆ เช่น การร้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น การต่อสู้จนถึงที่สุด การพยายามวิ่งหลบหนีให้พ้น เป็นต้น เพื่อที่จะให้รอดพ้นจากความตายที่ตนจะต้องประสบ ตัวอย่างเช่นนางวันทองจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งแม้ว่าในตอนแรกที่ทราบว่าจะถูกประหารชีวิตนางจะแสดงอาการสงบนิ่งอย่างคนปลงตกและยังได้กล่าวปลอบใจตัวละครอื่นที่มาขอสมลาโลโทษจากนางอยู่ตลอดเวลา ซึ่งอาจเป็นเพราะนางทำได้แล้วว่ นางไม่มีทางจะพ้นไปจากอำนาจของกษัตริย์ที่สั่งให้ฆ่านางได้ แต่เมื่อถึงเวลาที่จะถูกเพชฌฆาตตัดคอจริง ๆ นางวันทองก็ได้แสดงอาการหวาดกลัวออกมาและยังได้พยายามร้องเรียกขอความช่วยเหลือจากขุนแผน

เพชรฆาตราชมัลเข้าย้อยุด
เกลียวมาเรียกผัวกลัวเขาฟัน

จุดวันทองกลัวอยู่ตัวสั้น
ขุนแผนดันโดดเข้าผู้คุมมา
(หน้า ๘๘๒)

นางวันทองโดนอาญาให้ตัดหัวหลังจากที่ไม่อาจทูลพระพันวษาได้ว่านางจะเลือกที่จะอยู่กับใครได้
แม้ว่าในคำรำพึงของนางจะบอกอย่างชัดเจนแล้วว่า รักและต้องการจะอยู่กับขุนแผนและพระไวย

คิดคะเนิงตะลึงตะลานอก
ให้อุทจ้ออันตันอุรา
จะว่ารักขุนช้างกระไรได้
รักพ่อลูกห่วงดังดวงชีวิต

ตั้งตัวตกพระสุเมรุภูผา
เกรงผิดกายหน้าก็สุดคิด
ที่จริงใจไม่ได้รักแต่สักหนิด
แม่นทูลผิดจะพิโรธไม่โปรดปราน
(หน้า ๘๖๕)

จากเหตุผลที่คิดว่า “แม่นทูลผิดจะพิโรธไม่โปรดปราน” นี้เอง ที่ทำให้นางวันทองตัดสินใจที่จะทูลให้
พระพันวษาเป็นผู้ตัดสินในทำนองที่ว่า แล้วแต่พระพันวษาจะตัดสินให้นางอยู่กับใครก็ได้ ด้วยความเกรงกลัว
พระราชอาญา แต่แทนที่การทูลเป็นกลางดังกล่าวจะให้ผลดี กลับกลายเป็นเรื่องที่ทำให้พระพันวษากริ้ว เพราะ
ไม่เข้าใจความรู้สึกของนางวันทองในขณะนั้น จึงมีรับสั่งประนามนางวันทองว่าเป็นหญิงสองใจและให้ประหาร
ชีวิตในที่สุด

ในกรณีนี้ สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา แสดงความคิดเห็นว่า สาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้นางวันทองไม่อาจตัด
สินใจได้ในตอนนี้ เนื่องจากความเป็นผู้หญิงของนางวันทองทำให้ไม่กล้าตัดสินใจแตกหัก และประการสำคัญที่
สุด คือ ความเกรงกลัวจะทำให้เกิดความไม่พอใจจึงต้องประนีประนอม ไม่ตัดรอนหรือกล่าวร้ายผู้ใด จนต้อง
ประสพชะตากรรมจากการ “ทูลเป็นกลาง” ในขณะเดียวกันผลกระทบของนางวันทองก็ทำให้พระพันวษาไม่มี
ความอดทนพอที่จะพยายามตีความคำตอบอันคลุมเครือของนาง พระพันวษาจึงสั่งประหารชีวิตนางวันทองใน
ที่สุด^๕

^๕ สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, “เพลงวันทอง : ลานาขับขานวิจารณ์วรรณคดี” ใน วารสารภาษาและวรรณคดีไทย, ปีที่
๓ ฉบับที่ ๒ (สิงหาคม ๒๕๒๙) : ๑๖ - ๒๖.

อย่างไรก็ดี เหตุผลที่กวีนำเสนอเอาไว้ว่าน่าจะเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้นางวันทองตาย ได้แก่ อุกุศลกรรม โดยเฉพาะเมื่อนางวันทองกำลังจะตอบพระพันวษา กวีได้กล่าวว่ นางวันทองถึงคราวตาย อุกุศลกรรมจึงตลจิจิตให้ตอบพระพันวษาไป ดังนี้

นางวันทองรับพระราชโองการ
อุกุศลดลมิวให้ชั่วใจ

ให้บันดาลบังจิตหาคิดไม่
ด้วยสิ้นในอายุที่เกิดมา
(หน้า ๘๖๕)

นอกจากจะไม่มีผู้ใดสามารถทูลขอชีวิตนางวันทองได้เพราะพระพันวษารับสั่งว่าห้ามมิให้ผู้ใดขอชีวิตของนางและได้เสด็จกลับเข้าวังไปในทันใด ขุนแผนยังได้บอกแก่พระไวยที่จะเข้าไปขอชีวิตนางวันทองว่าถึงแม้พระไวยจะขอชีวิตได้ นางวันทองก็ต้องตาย ขุนแผนมองไปที่หน้านางวันทองก็เห็นว่าเป็นหน้าของคนใกล้ตาย จึงลองทำนายดวงชะตาโดยเขียนลงบนแผ่นดินและเห็นว่าเพราะชะตาของนางวันทองเป็นคราวเคราะห์ที่ต้องตายอย่างแน่นอนแล้ว พระไวยเห็นเช่นนั้นก็ร้องไห้และยอมรับว่าเป็นไปเพราะกรรมของนางวันทอง ดังนี้

เจ้าไปทูลขอโทษคงโปรดแน่
ดูหน้าหน้าก็นวลจวนบรรลัย
ชีวิตชะตาลงดูกับแผ่นดิน
เสาร์ห้าลัดคนากจับโลง
ใครต้องยามนี้มิได้รอด
น้ำตาอาบหน้าลงรินริน

แต่แม่เจ้าหาพ้นจากตายไม่
จะใกล้ในเวลานี้เข้าสี่โมง
ก็ขาดสิ้นเคราะห์ร้ายเห็นตายโง
ยามลิ่งล้วงโพรงจระเข้กิน
พระไวยเห็นตลอดอายุเสร็จสิ้น
ผินหน้าว่ากับพ่อว่าตามกรรม
(หน้า ๘๗๙)

แม้นางวันทองจะรู้อย่างแน่ชัดว่าตนเองจะต้องตายก็ยังไม่สิ้นหวังจึงได้ดิ้นรนเพื่อให้รอดชีวิตด้วยการพยายามเรียกให้ขุนแผนมาช่วยนางเมื่อจะถูกเพชฌฆาตฟันในตอนที่จะถูกประหารดังได้กล่าวมาแล้ว

การดิ้นรนเพื่อให้รอดพ้นจากความตายอีกลักษณะหนึ่งของตัวละครเอกที่ต้องตายเพราะถูกผู้อื่นฆ่าหรือสั่งให้ฆ่า ได้แก่ การต่อสู้ด้วยอาวุธอย่างสุดความสามารถแสดงให้เห็นว่าจะไม่ยอมแพ้ศัตรูที่จะเข้ามาเอาชีวิตโดยเด็ดขาด แม้จะรู้อยู่ที่ไม่มีทางที่ตัวเองจะรอดชีวิตไปได้เพราะมีกำลังน้อยกว่าหรือถูกรุมทำร้ายก็ตาม ตัวละครที่ต่อสู้ดิ้นรนในลักษณะนี้ได้แก่ พระลอ พระเพื่อนพระแพง พญาจันทะราช และนางไอ่

ความตายของพระล่อและพระเพื่อนพระแพงเกิดขึ้นอย่างกะทันหันในความรู้สึของผู้เสพรณคดี เพราะก่อนหน้านี้เพียงไม่นานผู้อ่านเพิ่งจะโล่งอกไปกับกับพระล่อจากเหตุการณ์ที่ท้าวพิชัยพิฆะณูกรซึ่งเป็นพระบิดาของพระเพื่อนพระแพงเข้ามาพบด้วยความโกรธ แต่หลังจากได้สนทนากันแล้วจึงทรงพอพระทัยและทรงออกปากจะยกพระเพื่อนพระแพงให้แต่งงานกับพระล่อโดยเร็ว แต่เพียงไม่กี่อึดใจต่อมากลับพบว่าพระล่อและพระเพื่อนพระแพงถูกทหารของพระเจ้ายาบูกเข้ามาเช่นฆ่า อย่างไรก็ตาม ในตอนนี้จะเห็นได้ว่าพระล่อตัดสินใจที่จะต่อสู้กับเหล่าทหารแม้จะรู้ว่าไม่มีทางจะรอดพ้นไปได้เลย เช่นเดียวกับที่พระเพื่อนพระแพงรวมทั้งพี่เลี้ยง ทั้งสี่ตัดสินใจสู้รบเคียงข้างพระล่อโดยไม่คิดจะหลบหนี การต่อสู้กับผู้ที่เข้ามาเอาชีวิตในกรณีของพระล่อและพระเพื่อนพระแพงเป็นการแสดงความเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่และมีเกียรติยศที่จะไม่ยอมแพ้อย่างเสียศักดิ์ศรี แม้ว่าจะต้องสู้โดยไม่มีทางชนะเลยก็ตาม

พญาจันทะราชจากเรื่องตำนานฟ้าแดดสงยาง แสดงให้เห็นการต่อสู้ดิ้นรนให้ได้ชัยชนะเพื่อที่จะสามารถชิงตัวนางฟ้าหยาดมาอยู่กับตนแม้รู้ตัวอย่างแน่นอนแล้วว่าไม่อาจจะเอาชนะได้ เพราะก่อนหน้านี้ พญาจันทะราชฝันร้ายและโหลงได้ทำนายและกล่าวขยับยังไม่ให้ออกรบโดยบอกว่าถ้าออกรบจะต้องตาย แต่เพื่อศักดิ์ศรีและความต้องการเอาชนะสงครามเพื่อให้ได้ตัวนางฟ้าหยาดมาอยู่ด้วยกัน พญาจันทะราชจึงตัดสินใจออกรบ เป็นการตัดสินใจออกรบทั้งที่ยังไม่พร้อมเพราะกองทัพของพญาธรรมน้องชายยังไม่ได้ยกมาช่วย ทำให้ในที่สุดพญาจันทะราชต้องตายในสงครามเมื่อช้างติดหล่มและเพลิงพล้ำถูกพระยาฟ้าแดดฟันขาดสะพายแล่งบนหลังช้าง

นางไฉ่จากเรื่องผาแดงนางไฉ่ เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่แสดงการดิ้นรนที่จะมีชีวิตรอดเมื่อรู้ตัวว่าจะต้องตายจากการกินเนื้อกระดูกซึ่งเป็นลูกชายของพระยานาคปลอมตัวมา และพระยานาคผู้พ่อประกาศจะเอาชีวิตมนุษย์ทุกคนในเมืองเอกชะทีตาที่กินเนื้อกระดูกนั้น นางไฉ่พยายามดิ้นรนหลบหนีความตายโดยมีท้าวผาแดงเป็นผู้ช่วย ตั้งแต่ตอนที่ผาแดงบอกนางว่าการที่นางกินเนื้อกระดูกอาจจะทำให้บ้านเมืองล่มได้ นางไฉ่ได้แสดงอาการตกใจกลัว และขอร้องให้ผาแดงคอยช่วยเหลือนางหากเมืองล่ม

ขออย่าละน้องไว้

น้องก็หวังเอาชาย

ให้ย้านาหลัง

เชื่อนแข็งขนันไว้

(หน้า ๑๕๓)

เมื่อถึงตอนกลางคืนพระยานาคทั้งหลายพากันมาล้อมเมืองเอกชะทีตา ผาแดงพยายามช่วยนางไฉ่ด้วยการพาขึ้นหลังม้าแล้วควบนี่แผ่นดินที่ถล่มตามหลังมาจนสุดความสามารถ แต่ก็ไม่อาจหนีพ้นไปได้ นางไฉ่จึงถูกพระยานาคเอาหางฟาดตกลงจากหลังม้าและถูกนำตัวไปไว้ที่เมืองบาดาลในที่สุด

ชมพลา จากเรื่อง เงาะป่า พยายามดิ้นรนหนีเพราะความตกใจและกลัวเมื่อรู้ว่าจะต้องตาย ในขณะที่ต่อสู้กับขนชมพลาไม่ได้คาดคิดมาก่อนว่าจะต้องแพ้และถูกฆ่าตาย เนื่องจากทั้งคู่มีมือใกล้เคียงกัน ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะอยู่ตลอดเวลา เมื่อถูกรำแกว่ลอบยิงจากเบื้องหลังชมพลาจึงวิ่งเข้าไปในป่าด้วยพิษของ ลูกดอกและด้วยความตกใจ ในช่วงเวลาแห่งความเป็นความตายได้วิ่งไปปะทะกับนางลำหับในระหว่างทาง นางลำหับได้วิ่งเข้ามารับไว้

บิลามาต้องชมพลา

พิษแล่นวิ่งกลาเข้าในไพร

พอมาประทะปะลำหับ

ตกใจไม่รู้สีกตัวนาง

เฉพาตรงหน้าผากเพียงตักชัย

มิได้รู้ตำบลหนทาง

นางวิ่งเข้ารับพอล้มผาง

กอดผัวเข้าพลางตะลึงไป

(หน้า ๑๑๐)

และด้วยความเศร้าโศกเสียใจที่จะต้องตายจากกันและด้วยความเป็นห่วงนางลำหับก่อนตายชมพลา จึงสั่งเสียให้นางลำหับไปอยู่กับสนเภา จนทำให้นางลำหับตัดสินใจฆ่าตัวตายดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

จากที่ได้ศึกษาวิเคราะห์การตายของตัวละครเอกในวรรณคดีไทยทั้ง ๓ ลักษณะโดยละเอียด ได้แก่ การตายที่เกิดจากความผิดหวังและเสียใจ การตายเพราะตัวละครเอกฆ่าตัวตาย และการตายที่เกิดจากการถูกฆ่าหรือถูกสั่งให้ฆ่า ทำให้อาจสรุปลักษณะการตายของตัวละครเอกได้ ๒ ลักษณะ ได้แก่ การตายเพราะตัวละครเอกปรารถนาจะตาย และการตายที่เกิดจากบุคคลอื่นทำให้ต้องตายโดยที่ตัวละครเอกไม่ต้องการจะตาย

การตายเพราะตัวละครเอกปรารถนาจะตาย

ลักษณะการตายเพราะตัวละครเอกไม่ปรารถนาจะมีชีวิตอยู่ต่อไปมักเกิดจากความผิดหวังและเสียใจ ซึ่งจะทำให้ตัวละครเลือกที่จะตายจากไปใน ๒ ลักษณะ ลักษณะแรกคือเมื่อมีความทุกข์ระทมมาก ๆ ก็จะไม่สามารถรับประทานอาหารและดูแลตัวเองได้ทำให้ร่างกายและจิตใจอ่อนแอจนตาย และลักษณะที่สองคือ ตัวละครเอกเลือกที่จะฆ่าตัวตายไป การตายเพราะความปรารถนาจะตายปรากฏชัดเจนในความตายของนางอ้ว จากเรื่องชูลูนางอ้ว กล่าวคือ เมื่อนางอ้วทราบแน่ชัดว่าไม่มีทางสมหวังในความรักได้อีกต่อไป จึงคิดฆ่าตัวตาย เพื่อให้หมดสิ้นเวรกรรม แล้วจะได้ไปคอยพบชูลูในโลกหลังความตายเพื่อจะขึ้นสวรรค์ด้วยกัน นางอ้วมีการเตรียมตัวพร้อมทุกอย่างก่อนจะตาย มีการเตรียมสิ่งของและกล่าวลาสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว จากนั้นจึงออกไป ผูกคอตายในป่า แม้จะมีผู้ทัดทานการฆ่าตัวตายของนาง เช่น ต้นจวงหอมที่ไม่ยอมค้อมยอดให้นางผูกคอหรือ

ครอบครัววงสาธิตาที่กล่าวตัดทอนการฆ่าตัวตายของนางก็ไม่ทำให้นางเปลี่ยนใจได้เลย ซึ่งในที่สุดนางก็ได้ตายสมใจโดยการไปผูกคอตายที่ต้นจวงผิ่ดั่งได้กล่าวมาแล้ว

การตายของนางอ้วมีลักษณะคล้ายคลึงกับการตายของนางอมรจากเรื่องโคลงอมราที่เกิดจากความทุกข์ ความผิดหวังและเสียใจที่ไม่สมหวังในความรัก โดยทั้งคู่มองไม่เห็นทางที่จะได้ครองคู่กับคนรักได้อีกต่อไป ดังนั้นแม้นางอมรจะไม่ได้ฆ่าตัวตายเช่นเดียวกับนางอ้ว แต่การไม่กินข้าวปลาและเฝ้าแต่ร้องไห้คร่ำครวญก็ทำให้หมดเรี่ยวแรงและสิ้นใจตายไปในที่สุดเช่นกัน

นอกจากการตายเพราะผิดหวังในความรักจนหมดกำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่แล้ว สาเหตุที่ทำให้ตัวละครเอกเลือกฆ่าตัวตายก็อาจเป็นเพราะผู้ที่รักกำลังจะตายหรือตายไปก่อนหน้า ตัวละครเอกจึงไม่ต้องการจะมีชีวิตอยู่ตามลำพังอีกต่อไป บางครั้งตัวละครก็เชื่อว่าความตายของตนเองจะเป็นการพิสูจน์ความรักแท้จริงที่ตนมีต่อคนรักที่กำลังจะตายไป ดังที่จะพบในกรณีการตายของนางลำหับในเรื่องเงาะป่า และสามลอกจากเรื่องอลองเจ้าสามลอ นางลำหับเห็นว่าชมพลาถูกลูกดอกอาบยาพิษกำลังจะตาย และบอกให้นางไปอยู่กับสนา จึงฆ่าตัวตายเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าตนรักชมพลาคนเดียวและไม่ปรารถนาจะมีคนอื่นอีก ส่วนการฆ่าตัวตายของสามลอนั้น แม้ในเรื่องจะไม่ได้แสดงไว้อย่างชัดเจน แต่ก็พอจะเข้าใจได้ว่าเมื่อเห็นของนางอุเปียมตายอยู่ตรงหน้า สามลอจึงฆ่าตัวตายเพื่อแสดงให้เห็นความรักที่แท้จริงของตน รวมทั้งแสดงความรับผิดชอบต่อการตายของนางอุเปียมและลูกที่ตนไม่สามารถปกป้องเมียรักจากการถูกแม่ของตนรังแกได้

ตัวละครอีกสามตัวที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีความประสงค์จะตาย ได้แก่ ชูลูในเรื่องชูลูนางอ้ว พระภิกษุหนุ่มในเรื่องโคลงอมรา และผาแดงในเรื่องผาแดงนางไอ่ ความประสงค์ที่จะตายของตัวละครทั้งสามนี้เกิดจากความรักและต้องการจะรับผิดชอบในการตายของตัวละครเอกฝ่ายหญิง ชูลูแห่งคอตายเพราะความเสียใจที่นางอ้วตายไปโดยที่ตนไม่มีโอกาสสรู้รวมทั้งไม่มีโอกาสช่วยเหลือหรือห้ามปรามซึ่งที่น่าจะอยู่ในวิสัยที่ช่วยเหลือได้ การตายของนางอ้วจึงเป็นเรื่องที่บีบคั้นหัวใจของชูลูมากที่สุดจนทำให้ชูลูฆ่าตัวตายตามไป เช่นเดียวกับพระภิกษุหนุ่มที่นอกจากจะเกิดความเสียใจและสลดใจแล้ว ยังโทษว่าตัวเองเป็นสาเหตุให้นางอมรต้องตาย และเมื่อได้เห็นผ้าสไบของนางอมราก็ยิ่งเกิดความทุกข์และเสียใจมากขึ้นเป็นทวีคูณถึงกับหัวใจสลายและมรณภาพตามนางอมราไปในที่สุด

ผาแดงเป็นตัวละครอีกตัวที่แสดงความปรารถนาจะตายอย่างเด่นชัดโดยไม่ได้เป็นเพราะหมดกำลังใจจะมีชีวิตอยู่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเพราะต้องการจะไปแย่งวิญญาณนางไอ่คืนมาจากพวกนาคด้วย ความมุ่งหมายของผาแดงจึงแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะได้อยู่ร่วมกับนางไอ่ในภาพต่อไป ในขณะที่หากในภาพนี้ไม่ได้ในภาพหน้าก็ควรจะสมหวัง และความสมหวังนั้นไม่ได้มาจากการสิ้นเวรกรรมดังที่นางอ้วจากเรื่องชูลูนาง

อ้วคิด แต่จะต้องเกิดขึ้นจากการกระทำของตัวผาแดงเองเท่านั้น ในขณะที่ความตายของนางเมรีจากรื่องพระรถเมรีมีลักษณะเด่นและแตกต่างจากการตายของตัวละครอื่นที่ตั้งใจจะตายเพราะไม่ได้เกิดขึ้นจากการผิดหวัง ในเรื่องความรักแต่เกิดจากความผิดหวังในตัวพระรถซึ่งเป็นสามีแต่กลับมาเป็นผู้ที่ฆ่าแม่ที่มีพระคุณ นางเมรีตัดสินใจตายเพราะไม่สามารถจะทนอยู่กับคนที่ฆ่าแม่ของนางให้คนนินทาได้ว่าเป็นคนอกตัญญูได้ ในขณะที่นางฟ้าหยาดจากเรื่องตำนานฟ้าแดดสงยางเป็นตัวละครเอกตัวหนึ่งซึ่งแม่ไม่ได้แสดงความปรารถนาจะตายอย่างชัดเจนแต่เพราะความตกใจและเสียใจอย่างรุนแรงจากการที่ได้ทราบข่าวว่าพญาจันทรราชผู้เป็นสามีได้ตายจากไปในสงครามแล้ว ทำให้นางฟ้าหยาดไม่อาจจะครองสติได้อีกต่อไป และในที่สุดก็สลบไสลและถึงแก่ความตายไป

การตายของตัวละครเอกที่เกิดจากบุคคลอื่น โดยที่ตัวละครเอกยังไม่ต้องการตาย

การตายในลักษณะนี้ได้แก่การตายของนางวันทอง ชมพลา พญาจันทรราช พระลอ พระเพื่อนพระแพง และนางไอ่ ซึ่งเหตุการณ์ที่ปรากฏร่วมกับการตายของตัวละครเอกในลักษณะนี้คือภาพการดิ้นรนเพื่อที่มีชีวิตอยู่ต่อไปของตัวละครเอกและตัวละครที่เกี่ยวข้อง การดิ้นรนเพื่อให้รอดพ้นจากความตายนี้มักเกิดขึ้นในช่วงสั้น ๆ ก่อนที่ตัวละครเอกจะตาย และอาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะคือ การดิ้นรนให้ผู้อื่นช่วยเหลือให้พ้นจากความตาย และการต่อสู้กับผู้ที่จะมาเอาชีวิต ในกรณีของนางวันทอง และนางไอ่ เมื่อตัวละครเอกรู้ว่าจะต้องตายอย่างแน่นอนจึงได้พยายามขอร้องไห้บุคคลที่อยู่ใกล้เคียงเป็นผู้ช่วยเหลือเพื่อให้ตนได้รอดพ้นจากความตาย ในขณะที่ชมพลา พญาจันทรราช พระลอ และพระเพื่อนพระแพงจะต่อสู้กับผู้ที่จะมาเอาชีวิตตนอย่างสุดความสามารถ อย่างไรก็ตามไม่ว่าตัวละครเอกเหล่านี้จะดิ้นรนเอาชีวิตรอดด้วยวิธีใดก็ตาม ก็ไม่ปรากฏว่าจะสามารถเอาชีวิตรอดไปได้ และนอกจากนี้ยังปรากฏว่าตัวละครบางตัวรู้แน่ชัดว่าไม่มีทางชนะแต่ก็ยังต่อสู้เพื่อรักษาไว้ซึ่งเกียรติยศศักดิ์ศรี ซึ่งในท้ายที่สุดก็ต้องตายไปในการต่อสู้ดังจะเห็นได้ชัดเจนในลักษณะการตายของพระลอและพญาจันทรราชนั่นเอง

ตัวละครเอกอีกตัวหนึ่งซึ่งจากเนื้อเรื่องไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความปรารถนาจะตาย ได้แก่ นางอุเปียม จากเรื่องอลองเจ้าสามล่อ นางอุเปียมตายเพราะความบอบช้ำทางร่างกายซึ่งเกิดจากการกลั่นแกล้งของแม่สามี รวมทั้งการเดินทางไกลและการคลอດลูกในป่า สิ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่านางอุเปียมไม่ปรารถนาจะตายคือความพยายามในการเดินทางกลับไปที่บ้านของนางที่เมืองกิ่งเพื่อให้ได้พบพ่อแม่ แต่เนื่องจากนางอุเปียมบอบช้ำเกินไป จึงต้องเสียชีวิตลงเมื่อเดินทางมาถึงหน้าบ้านของนางพอดี

อย่างไรก็ตามไม่ว่าตัวละครเอกจะมีความปรารถนาจะตายหรือไม่ แต่ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการตายของตัวละครเอกก็ยังเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรักและความผิดหวังเสียใจที่เกี่ยวข้องกับความรักนั่นเอง

๓.๒ สาเหตุการตายของตัวละครเอก

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาวิเคราะห์ถึงสิ่งที่น่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้ตัวละครเอกในวรรณคดีไทยต้องตาย ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์พบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้ตัวละครเอกเหล่านี้ต้องตายมี ๒ ประการ ได้แก่

๓.๒.๑ พฤติกรรมของตัวละครเอก

๓.๒.๒ สภาพสังคม

สาเหตุการตายของตัวละครเอกทั้งสองประการดังกล่าว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ พฤติกรรมของตัวละครเอก

การตายของตัวละครเอกที่มีสาเหตุมาจากตัวละครเอกเอง บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ตัวละครเอกต้องตายที่สำคัญที่สุดมี ๒ ประการ ได้แก่

ก. การขาดความยั้งคิด (๐๖๐๖ หน้า ๒๑๖)

ข. การลักลอบได้เสียกันของตัวละครเอก

ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. การขาดความยั้งคิด

ในกลุ่มวรรณคดีที่ปรากฏการตายของตัวละครเอกที่นำมาศึกษาทั้ง ๔ เรื่องนี้ จะพบลักษณะหนึ่งที่คล้ายคลึงกับวรรณคดีโดยทั่ว ๆ ไปก็คือ การเน้นย้ำในเรื่องความงามของตัวละครเอกซึ่งเป็นสาเหตุเบื้องต้นที่ทำให้ตัวละครเอกขาดความยับยั้งชั่งใจ หลงใหลกับความงามและความรัก จนนำไปสู่ความยุ่งยากในชีวิตภายหลังจนกระทั่งต้องตายในที่สุด ความงามของตัวละครเอกในเรื่องลิลิตพระลอ ชุนช้ำขุนแผน ผาแดงนางไอ่ โคลงอมรา ตำนานฟ้าแดดสงยาง และอลองเจ้าสามลอ นำไปสู่การขาดความยั้งคิดและยอมให้ความรักมีอำนาจเหนือความเหมาะสม ทำให้เกิดความยุ่งยากในชีวิตและนำไปสู่ความตายในภายหลังอย่างชัดเจน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ลิลิตพระลอ สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ในลิลิตพระลอเกิดขึ้นจากการที่พระเพื่อนพระแพงได้ยืมมีผู้นำไปขับลำถึงความงามของพระลอที่เลื่องลือ บทชมโฉมพระลอเป็นที่รู้จักกันดีทั่วไปเพราะแทบจะไม่มีวรรณคดีเรื่องใดเลยที่บรรยายความงามของตัวละครเอกฝ่ายชายไว้มากขนาดนี้

รอยรูปอินทร์หยาดฟ้า	มาอำองค์ในหล้า
แหล่งให้คนชม	แลฤ
พระองค์กลมกล้องแกลิ่ง	เอวอ่อนอรอันแก้ง
ถ้วนแห่งเจ้ากูงาม	บารนี้
โฉมผจญสามแผ่นแพ้	งามเลิศงามล้วนแล้
รูปต้องติดใจ	บารนี้
ภษาจรในแหล่งหล้า	ทุกทั่วคนที่ยวค้า
เล่าล้วนย่อโฉม	ท่านแล
เดือนจรัสไพยมแจ่มฟ้า	ฉิบได้เห็นหน้า
ลอรราชไชร้ดูเดือน	ดูจแล
ตาเหมือนตามฤคมาศ	พิศคิ้วพระลอรราช
ประดุกแก้วเกาทันท์	ก่งนา
พิศกรรมงามเพริศแพรว	กลกลีบบงกชแก้ว
อีกแก้มปางทอง	เทียบนา
ทำนองนาสิกให้	คือเทพนิรมิตไว้
เปรียบด้วยชอกกาม	
พระโอษฐ์งามยิ่งแต้ม	ศคือยู่เยียวยะแย้ม
พระโอษฐ์ไฉ่งามตรู	บารนี้
	(หน้า ๔ - ๕)

พระเพื่อนและพระแพงเศร้าสร้อยถึงกับล้มป่วยใครจะได้พบพระลอ จนกระทั่งพี่เลี้ยงต้องเข้ามา
 ปรโลบถามและหาทางช่วยเหลือ วิธีแรกที่ใช้คือการส่งคนไปขับไล่ถึงความงามของทั้งสองนางให้พระลอฟังเพื่อ
 ดูปฏิกิริยาว่าจะเกิดความสนใจในตัวพระเพื่อนพระแพงหรือไม่อย่างไร บทสนทนาพระเพื่อนพระแพงแสดงให้เห็น
 เห็นถึงความงามล้ำเลิศของทั้งสองนางเช่นเดียวกับความงามของพระลอ แต่ได้แฝงนัยที่จิตใจจะบอกกล่าวว่า
 ทั้งสองนางคู่ควรกับพระลอซึ่งเป็นผู้มีบุญเท่านั้น ดังนี้

ทุกเมืองมีลูกท้าว	นับมี มากนา
บเปรียบสองกษัตริย์	พี่น้อง
พระแพงแม่มีศรี	สวัสต์ยั้ง คณนา
พระเพื่อนโฉมยงหยิ่ง	อยู่เพียงดวงเดือน

โคมสองเหมือนหยาดฟ้า	ลงดิน
งามเงื่อนอัปสรอินทร์	สู่หล้า
อย่าคิดอย่าควรถวิล	ถึงยาก แลเนา
ชมยะแยมั้ท้วนหน้า	หน่อท้าวมีบุญ
หมื่นขุนถ้วนหน้าล้ำ	หัวเมือง กิติ
อย่าใคร่อย่าคิดเคือง	สวาทใหม่
สมภารส่งสองเรื่อง	สองรุ่ง มานา
สองราชครท้าวไท	ธิดาผู้มีบุญ
	(หน้า ๙)

เมื่อพระลอได้ยินดังนั้นก็แสดงที่ท้าวหลงไหลในความงามของทั้งสองนางโดยการเอามือก่ายหน้าผาก และลูบอกให้ช่างขอเห็น ดังนี้

เรียมพึงสารอ่านอ้อ	อันผจง กล่าวนา
ถนัดตั้งเรียมเห็นองค์	อะเคื้อ
สองศรีสมบุรณ์บง	กชมาศ ภูเอย
นอนแนบสองข้างเนื้อ	แนบเนื้อชมเชย
พระกรเกยผากไท	มือลูบทรวงไล่ไล่
ท่าเล่ให้ให้เขาเห็น	
	(หน้า ๑๑)

จากนั้นพี่เลี้ยงทั้งสองจึงดำเนินแผนการต่อไปด้วยการหาผู้มาทำเสน่ห์ทำให้พระลอเดินทางมาที่เมืองสรอง ซึ่งนำไปสู่การตายของตัวละครเอกทั้งสามในภายหลังนั่นเอง เป็นที่น่าสนใจว่าเพราะความหลงไหลในความงามทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความยั้งคิดที่จะหาวิธีที่เหมาะสมหรือระบับใจจากความรักและความหลงไหลนั้น ทำให้ในที่สุดแล้วกลายเป็นหายนะของทั้งสองฝ่าย

ขุนช้างขุนแผน นางพิมพิลาไลยเป็นผู้ที่มีความงามเป็นที่ขึ้นชื่อในเมืองสุพรรณและมีรูปร่างมาตั้งแต่เด็ก ดังมีคำบรรยายความงามของนางเมื่อตอนหาขวบเอาไว้ดังนี้

เลี้ยงมาก็ได้หาขวบปลาย	รูปร่างงามยิ่งพริ้งเพรา
------------------------	-------------------------

ทรวดทรงสงครี่ไม่มีแผ่นดิน
ผมสรวยสรวยขำงามเงา

อรชรอ้อแอ้ประหนึ่งเหล่า
ให้ชื่อเจ้าว่าพิมพิลาไลย
(หน้า ๑๐)

ยิ่งโตเป็นสาวความงามและเป็นผู้ที่มีฝีมือในด้านการบ้านการเรือนของนางพิมก็ยิ่งเลื่องลือ ทำให้ชายสองคนคือขุนช้างและพลายแก้วหรือขุนแผนพยายามที่จะได้ครอบครองตัวนาง แม้ในตอนแรกขุนแผนจะได้แต่งงานกับนางพิมาก่อนแต่ขุนช้างก็ยังไม่ละความพยายาม เมื่อสบโอกาสคราวที่ขุนแผนไปทัพขุนช้างจึงได้ทำอุบายหลอกนางพิมและนางศรีประจันจนกระทั่งนางศรีประจันยกนางพิมให้ ทำให้ชีวิตของนางพิมต้องพบกับความยุ่งยากมาตามลำดับจนกระทั่งถูกสั่งให้ประหารชีวิตในภายหลัง อาจกล่าวได้เช่นกันว่าหากขุนแผนและขุนช้างมีความยับยั้งชั่งใจไม่หลงไหลไปกับความงาม ยอมรับและกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ชีวิตนางพิมก็คงไม่ต้องพบกับความทุกข์ยากจนตายอย่างที่เห็น

ผาแดงนางไอ่ กวีได้บรรยายความงามของนางไอ่คำ ลูกสาวเจ้าเมืองเอกชะธิตาเอาไว้ดังต่อไปนี้

กัลยานน้อย	โฉมงามเพศค่อง
ก็หากอ่องต้องแก้ม	หัวแย้มวาดกระบวน
อันว่าเกษาเส้น	ดกดำเลิงแลบ
สีใสเนื้อ	คือคำเสียงหล่อ
คอคาดป้อง	กลมกลิ้งตั้งสิง
อันที่ทันตาแซ้ว	มหานิลเงาเงียง
ซ่องซุ่มเกล้า	ตะเกิงหน้าแข่งเขียน
อันแต่ลูกสำเชื้อ	ชาวโลกปรูฬี
อันจกมีพอสอง	เมืองสวรรคพอเปรียบ

(หน้า ๕)

ความงามของนางไอ่คำนั้นนอกจากจะทำให้ท้าวผาแดงซึ่งอยู่ต่างเมืองดั้นด้นลักลอบมาพบปะและมีความสัมพันธ์กับนางแล้ว ยังทำให้สุวรรณภังคซึ่งเป็นบุตรของพระยาสุทโธนาคหลงใหลและอยากเห็นหน้านางด้วยเช่นกัน ในที่สุดบุญกรรมก็ทำให้ภังคแปลงตัวเป็นกระรอกเผือกมาลอบชมความงามของนางไอ่ นางไอ่ก็อยากได้ตัวกระรอกตัวงามจึงได้ใช้ให้พรานไปนำตัวมา และพรานใช้วิธียิงลูกดอกไปถูกภังคจึงตกลงมาตายที่คบไม้ ทำให้พระยานาคผู้เป็นพ่อเกิดความแค้นและสั่งให้บริวารมาล้อมเมืองเอกชะธิตา นางไอ่จึงต้องตายและถูกพระยานาคนำไปไว้ยังเมืองบาดาล

โคลงอมรา วรรณคดีเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าตัวละครเอกขาดความยั่งยืนคิดเนื่องจากความงามซึ่งนำไปสู่ความตายอย่างชัดเจน ในเนื้อเรื่องมีคำบรรยายรูปร่างหน้าตาของพระภิกษุหนุ่มไว้ดังนี้

ทรงลักษณะในโลกนี้	ไครฉรา
เหมือนดั่งองค์อินท	เปรียบไว้
เป็นเฉลิมโลกโลกา	โทนเท่า พระแล
เสียดใจหม่อมไหม้	ราคร้อนรันทรวง
จักขุดวงเนตรเนื้อ	เชียวนิล
คิ้วกลมโค้งงอนอินทร์	นาฏเนื้อ
โฉมเฉลียวดั่งจักบิน	พร้อมเทพ บนเสย
วิดว่องงามจ้อจ้าน	บาดขวันขวัญญิง
	(โคลงบทที่ ๑๕ - ๑๖)

เมื่อนางอมราเห็นหน้าภิกษุก็เกิดความรักและหลงใหลเป็นอันมาก ปรารถนาที่จะแต่งงานกับพระภิกษุรูปนี้ให้ได้ ในขณะที่ตัวนางอมราเองก็เป็นผู้ที่ตั้งงามมากจนยากจะหาใครมาเทียบเทียมทำให้พระภิกษุเกิดความพึงพอใจในตัวนางเช่นกัน ความงามของนางอมรามีคำบรรยายไว้ดังต่อไปนี้

ธิดาดวงดอกไม้	ไบบาน
เป็นลูกญิงเดียวคราน	เนตรเนื้อ
ทรงศักดิ์ยอดสะคราญ	ดูยั้ง ญิงเอย
สุดที่ปตินไต้ฟ้า	เลิศล้ำดวงถวิล
นงนุชนาฏชู้ชั้น	อมรา
เป็นปิ่นศรีโสภา	แว่นฟ้า
สูงแวงถูกถ้วนตา	อะม่อย งามเฮย
คิ้วโค้งกลมเนียนอม	เพศเพียงธนูอินทร์
ตาเขียวคือลูกเนื้อ	มีคี่
มุกมาศกระบวนศรี	อ่อนอ้วน
แหวองค์นาฏลาภี	แคล้วกลม กลมแล
อกอาบนมตั้งเต้า	เปรียบได้ค้ำทอง
	(โคลงบทที่ ๖ - ๘)

ถึงแม้จะพึงพอใจในความงามของนางอมราอยู่บ้าง แต่ด้วยความเป็นพระจึงทำให้พระภิกษุพยายามระงับใจได้ ในขณะที่นางอมราไม่สามารถระงับใจได้เลยเพราะความที่เป็นลูกสาวที่เศรษฐีบิดามารดาเลี้ยงดูอย่างตามใจมาตั้งแต่เด็ก เมื่อเกิดความปรารถนาจะได้แต่งงานกับพระภิกษุก็ต้องแต่งให้ได้ เมื่อไม่สมใจเพราะพระภิกษุไม่ยอมสืบทอดแต่งงานด้วยก็ถึงกับล้มป่วยและตายไปในที่สุด ความตายของนางอมราทำให้พระภิกษุเสียใจ อาลัยอาวรณ์และโทษว่าตนเป็นผู้ที่ทำให้นางอมราต้องตาย ทำให้พระภิกษุต้องตายตามนางอมราไปในภายหลัง เห็นได้ชัดเจนในกรณีนี้คือ ถ้านางอมราไม่มีความยึดติด ไตร่ตรองถึงความเหมาะสม ไม่ปล่อยให้อารมณ์รักเข้าครอบงำได้ก็คงไม่เกิดโศกนาฏกรรมเช่นนี้อย่างแน่นอน

ตำนานฟ้าแดดสงยาง ความยุ่งยากและเหตุของสงครามระหว่างเมืองฟ้าแดดและเมืองเชียงโสมทำให้ตัวละครเอกต้องตายตามกันเกิดขึ้นเพราะพญาจันทะราชเจ้าเมืองเชียงโสมต้องการชิงตัวนางฟ้าหยาด ซึ่งพญาจันทะราชได้ลักลอบเข้าไปอยู่ร่วมกับนางจนนางตั้งท้อง เมื่อส่งคนไปสูขอพระยาฟ้าแดดกลับไม่ยินยอมให้ เพราะถือว่าพญาจันทะราชได้ทำผิดประเพณีลักลอบเข้าไปสมสู่กับลูกสาวตนซึ่งเป็นการหมิ่นเกียรติ ซึ่งเหตุเบื้องต้นที่ทำให้พญาจันทะราชเข้าไปอยู่ร่วมกับนางฟ้าหยาดก็เนื่องมาจากข่าวที่ว่านางฟ้าหยาดงดงามมากจนกระทั่งบิดาได้สร้างปราสาทเสาเดียวให้อยู่ กวีบรรยายความงามของนางฟ้าหยาดไว้ดังต่อไปนี้

“... โสมเสลาแพงศรีตั้งแมนลงย่อง ทองสมรแก้วสายใจงามยิ่ง อายุได้สิบห้าขวบ
 เข้าลิ้มแต้มแต่งโสม คือตั้งหยาดแต่ฟ้าลงจากเมืองสวรรค์ แลนา คิงชาวฟองดั่งใยของงิ้ว
 แขนแพนส้ายชุนทองคิ้วค่อง คอก่านป้องนมตั้งตุ่มงาม อันว่า กางวันนั้นผิวหลากมณีวัณ
 แท้แล้ว สีสนงามดั่งอินทร์ลงแต้ม ผมดำเหลือมคือเทาเขียวอ่อน เนื้ออ่อนแก้งล้ำฝ้าย
 ดัดผง โสมเสลามตั้งเงินเลียนไว้ ...”

(หน้า ๒๑)

หากพญาจันทะราชไม่ผลิผลามทำการลักลอบแต่ใช้วิธีส่งทูตไปสูขอตามประเพณีก็คงไม่ทำให้ตัวละครเอกทั้งคู่ต้องตาย รวมทั้งไม่ทำให้เกิดสงครามระหว่างสองเมืองให้ทหารต้องล้มตายไปด้วย

อลองเจ้าสามลอ สามลอได้ข่าวความงามอันเลื่องลือของนางอุเปียมที่คนทั้งหลายล่ำลือว่า “... เมืองกึ่งนั้นเมียอดนางงาม ชื่อว่าอุเปียมคานยังแยม สองแก้มเปรียบคำแดง...” (หน้า ๓๓) และ “... คนทั้งหลายหน้าปาก ทุกผู้หากจากัน ว่านางอุเปียมนั้นนา สั่งแห่มางามสะอาด เหมือนดั่งลูกฟ้าหยาดลงมา คนลืมซกกันกว่า รอดซุหน้าทุกที่ผับไป เพื่ออยู่ไกลและใกล้ ลือไว้ทั่วทั้งเมือง ...” (หน้า ๑๗) เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สามลอปฏิเสธการแต่งงานกับหญิงที่มารดาหาไว้ให้ และพยายามจะเดินทางไปค้าขายที่เมืองที่นางอุเปียมอยู่เพื่อที่จะได้เห็นหน้านาง แม้ว่าผู้เป็นแม่จะพยายามขัดขวางเพียงใดก็ไม่ฟัง และในที่สุดเมื่อเดินทางไปได้พบนางอุเปียม

จริง ๆ สามลอบซึ่งก็เป็นผู้มีรูปงามเลื่องลือเช่นกัน ดังที่กวีมีกล่าวชมความงามของสามลอบว่า “...เจ้าอ่อนน้อย สามลอบ ผิวสวอดดั่งแก้ว ไส่ส่องแล้วทั่วกลางเรือน วงศาเพื่อนมวลมาก กล่าวทุกผู้จากัน ว่าเจ้าสามลอบธรรมิก- ราช ไสวะวาดพิงพาวแท้แลนา...” (หน้า ๒๓) และ “... ได้ไปหันเจ้าจอมศรีน้อยหน่อ ปุนดีผ้อทวยแยง โฉม พิงแพงหน่อหน้า ตนเจ้าชื่อสามลอบ ผิวทอตามะมาบ เหมือนชาติแก้วคำแดง ปุนดีแยงแท้ไซร์...” (หน้า ๔๑) ก็ได้ลักลอบเข้าไปมีความสัมพันธ์กับนางอุเปียมโดยไม่ได้คิดจะทำให้ถูกต้องตามประเพณีแต่แรก จนทำให้เกิด เรื่องราวความยุ่งยากต่าง ๆ ในเวลาต่อมา ซึ่งนำไปสู่ความตายของนางอุเปียมและสามลอบในที่สุด

ข. การลักลอบได้เสียกันของตัวละครเอก

พฤติกรรมการลักลอบได้เสียกันของตัวละครเอกซึ่งเกิดจากการขาดความยั้งคิดทำตามใจตนเอง เนื่องจากความงามดังที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตัวละครเหล่านั้นต้องตายไป จากวรรณคดีไทยทั้ง ๔ เรื่องที่นำมาศึกษาพบว่าเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกทั้งสองฝ่ายลักลอบมีความสัมพันธ์กันก่อนที่จะมีการสู่ขอ และแต่งงานกันตามประเพณีในวรรณคดี ๖ เรื่อง ได้แก่ เงาะป่า ลิลิตพระลอ ขุนช้างขุนแผน ชูชุนนางอ้ว ตำนานฟ้าแดดสงยาง และผาแดงนางไอ่ และส่วนใหญ่พบว่าระดับความสัมพันธ์ที่มีต่อกันนั้นจะถึงขั้นลักลอบ ได้เสียกันทั้งสิ้น ซึ่งนำไปสู่ความยุ่งยากในชีวิตของตัวละครจนต้องตายในภายหลัง

ในบทละครเรื่องเงาะป่าแม้ในตอนแรกชมพลาจะไม่ได้ล่วงเกินนางลำหับจนถึงขั้นได้เสียกัน แต่ก็ได้ กระทำผิดประเพณีของชาวเงาะโดยการถูกเนื้อต้องตัวนางลำหับ ดังจะเห็นได้จากคำรำพึงของนางลำหับเมื่อรู้ว่า จะต้องแต่งงานกับชนเภาว่า การที่ชมพลาได้ถูกเนื้อต้องตัวนางเท่ากับว่านางได้ตกเป็นของชมพลาแล้ว ดังนี้

เกิดเป็นหญิงจริงสำหรับอดสู	สุดจะกู่แก้กายให้หายกลืน
แม่นได้กับชมพลาภิวาศิน	เขารู้ลึนว่าคู่ครองของขยเภา
ได้คู่เก่าเล่าก็ร้ายน่าอายเหลือ	เขาถูกเนื้อจับต้องเหมือนของเขา
ยังเอาสัตว์รับข้ากรรมของเรา	จะรู้เอาหน้าแฝงไว้แห่งไร
	(หน้า ๔๘)

นอกจากนี้การที่ชมพลาลักลอบพานางลำหับหนีไปจากชนเภาซึ่งกำลังแต่งงานกับนางลำหับ ก็นับได้ว่าเป็นความพยายามที่จะดำเนินความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้องตามประเพณีเป็นอย่างยิ่ง และน่าจะเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ชนเภาแค้นและเข้าใจว่าชมพลาลักพานางลำหับไปโดยที่นางไม่เต็มใจ จึงได้ออกเดินทางตามหาทั้งคู่ เพื่อแย่งชิงตัวนางลำหับกลับมาและนำไปสู่ความตายที่เกิดขึ้นกับทั้งสามชีวิตในที่สุด

ในเรื่องลิลิตพระลอ จากเนื้อเรื่องแสดงให้เห็นความพยายามที่จะดำเนินความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้องของตัวละครเอกทั้งสองฝ่ายอย่างชัดเจน พระลอมมีเมเหลืแล้วแต่ฝ่ายพระเพื่อนพระแพงก็ยังพยายามหาหม่อมมาทำเสน่ห์ให้พระลอเดินทางมาหา อย่างไรก็ตาม ดวงมน จิตรจางงค์ได้ตั้งข้อสังเกตว่า พระลอมยอมรับว่าตนเองถูกเสน่ห์แสดงว่าพระลอมยังรู้ตัวดีว่าอะไรเป็นอะไร^๖ ซึ่งทำให้เข้าใจได้ว่าการเดินทางไปยังเมืองสรองเป็นการเลือกด้วยตัวของพระลอเอง ไม่ใช่ด้วยอำนาจใด ๆ ที่มาบังคับทั้งสิ้น พระลอให้เหตุผลกับพระนางบุญเหลือว่าการที่พระลอมจะเดินทางไปหาทางทั้งสองนั้นเป็นการง่ายกว่าการส่งทูตไปขอซึ่งอาจจะได้รับการปฏิเสธเนื่องจากทั้งสองเมืองเป็นศัตรูกัน ทั้งที่รู้เช่นนั้นเหตุใดพระลอมจึงมั่นใจว่าการเดินทางไปหาทางทั้งสองด้วยตนเองจึงจะได้นางมาอย่างแน่นอน แม้พระนางบุญเหลือจะพยายามให้เหตุผลถึงการเสี่ยงต่อความตายที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนก็ตาม การที่พระลอแสดงความมั่นใจในการเดินทางไปครั้งนี้ น่าจะมาจากการที่พระลอมมั่นใจในบุญบารมีของตนจะทำให้ได้ตัวพระเพื่อนพระแพงมาอย่างแน่นอน ผู้วิจัยเห็นด้วยกับดวงมน จิตรจางงค์ที่เสนอว่า หากพิจารณาจากถ้อยคำที่ใช้ขบยอโฉมพระเพื่อนพระแพงในคำว่า “สองราชควรท้าวให้ ธิราชผู้มีบุญ” (บทที่ ๓๘) แล้ว จะพบว่าพระลอไม่เพียงแต่หลงความฝันเรื่องรูปโฉมของพระเพื่อนพระแพงเท่านั้น แต่ความฝันที่จะได้นางทั้งสองมาเป็นความฝันที่สืบเนื่องมาจากความหลงใหลได้ปลื้มในเกียรติยศของพระลอเอง โดยมีเพลงขับซอดังกล่าวเป็นตัวกระตุ้นให้ความหลงที่มีอยู่แล้วแสดงตัวออกมา เพราะพระลอเข้าใจได้โดยไมยากว่า “ธิราชผู้มีบุญ” ในบทขบยอโฉมดังกล่าวหมายถึงตน ดังจะเห็นได้จากข้อความในบทที่ ๔๒ ที่กล่าวถึงพระลอมว่า

มลักนี่กในคะแคล้ว	ฉิพี่มีบุญแก้ว
พี่เลี้ยงไปสม	เจ้านา
	(หน้า ๑๐)

ดวงมนจึงกล่าวว่าความหลงตัวเองของพระลอดังนี้เป็นแรงผลักดันให้พระลอดกอยู่ในความผูกพันต่อนางที่ยังไม่เคยเห็นหน้า และความยึดมั่นว่าตนมีบุญนั่นเองที่ทำให้พระลอมต้องติดอยู่ในหล่มแห่งบาป” จนต้องเสียชีวิตในภายหลัง

พระเพื่อนพระแพงเป็นผู้ริเริ่มแสดงความพยายามในการที่จะชักนำให้พระลอเดินทางจากเมืองมาหานาง ซึ่งแม้ในเนื้อเรื่องจะพยายามแสดงให้เห็นว่าการดำเนินการทั้งหมดเป็นบทบาทของพี่เลี้ยงทั้งสองคือ นางรินและนางโรย แต่จะเห็นได้ว่าผู้ที่เป็นต้นเหตุให้พี่เลี้ยงทั้งสองต้องหาพยายามหาวิธีการต่าง ๆ นานาที่จะทำให้

^๖ ดวงมน จิตรจางงค์. “บทวิเคราะห์ลิลิตพระลอในเชิงวรรณคดีวิจารณ์” ใน *หลังมานววรรณศิลป์*. (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดเทียนวรรณ, ๒๕๒๘), หน้า ๒๓ - ๒๔.

^๗ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๔ - ๒๐.

พระลอบเดินทางมาก็คือพระเพื่อนพระแพงนั่นเอง เป็นที่น่าสังเกตว่าวิธีการที่พี่เลี้ยงทั้งสองช่วยเหลือพระเพื่อนพระแพงนั้นคือการหาวิธีสื่อสารเพื่อให้พระลอบเดินทางมา “สมสู่” สองนาง ซึ่งก็สอดคล้องกับเหตุผลที่ว่าทำไมพระลอบจึงเลือกที่จะเดินทางมาที่เมืองสรองแทนวิธีการที่จะส่งทูตมาสู่ขอพระเพื่อนพระแพงตามประเพณีอย่างไรก็ตาม เป็นเรื่องที่น่าคิดว่าทำไมพี่เลี้ยงทั้งสองจึงอาสาที่จะทำให้พระลอบเดินทางมาหาและอยู่ร่วมกับพระเพื่อนพระแพง โดยได้บอกจุดประสงค์ชัดเจนว่าจะให้พระลอบเดินทางมาหาเท่านั้นไม่ได้คิดว่าจะให้พระลอบส่งคนมาสู่ขอตามประเพณีเช่นกัน

ซูลุนางอ้ว และ อolongเจ้าสามลอบ เป็นวรรณคดีอีกสองเรื่อง que แสดงให้เห็นถึงผลร้ายของการลักลอบได้เสียกันก่อนมีการสู่ขอตามประเพณีซึ่งนำไปสู่ความตายของตัวละครเอกเช่นเดียวกับเรื่องข้างต้น จากเนื้อเรื่องของซูลุนางอ้วและอลองเจ้าสามลอบไม่ปรากฏว่าตัวละครเอกต้องใช้ความพยายามในการลักลอบได้เสียกันเท่าเรื่องลิลิตพระลอ ทั้งนี้เนื่องจากทางครอบครัวของตัวละครเอกไม่ได้เป็นศัตรูที่เคยต่อสู้และฆ่าฟันกันในเรื่องซูลุนางอ้ว แม้จะมีความขัดแย้งระหว่างแม่เมืองทั้งสองก็คือเรื่อง que แม่นางอ้วผูกใจโกรธที่แม่ของซูลูไม่ยอมให้รับประทานผลไม้ในสวนเมื่อคราวแพ้วท้องนางอ้ว ซึ่งดูเหมือนจะเป็นเพียงข้ออ้างในการไม่ยอมยกนางอ้วให้แกซูลูเพราะต้องการจะให้นางอ้วแต่งงานกับซูลูกลางซึ่งแม่พอใจมากกว่า แต่ถึงกระนั้นก็ยังยินยอมให้มีการพิสูจน์ด้วยการเสี่ยงทายวิธีต่าง ๆ ว่านางอ้วเป็นเนื้อคู่ของซูลูหรือไม่ ในขณะที่ในเรื่องอลองเจ้าสามลอบ ไม่ปรากฏความขัดแย้งระหว่างเศรษฐีซึ่งเป็นพ่อและแม่ของนางอุเปียมและสามลอบเลย นอกจากจะพบว่าแม่ของสามลอบไม่ต้องการที่จะให้สามลอบเดินทางไปค้าขายที่เมืองของนางอุเปียมเพราะกลัวว่าสามลอบจะไปรักใคร่ชอบพอกับนางอุเปียมจนไม่ยอมแต่งงานกับผู้หญิงที่ตนเองหาไว้ให้เท่านั้นเอง

อย่างไรก็ดี เรื่องซูลุนางอ้วกับอลองเจ้าสามลอบก็มีความแตกต่างกันในด้านวิธีการพยายามดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกทั้งสองฝ่าย ซูลูได้ลักลอบได้เสียกับนางอ้วตั้งแต่ตอนที่แม่ของนางอ้วให้ไปเยี่ยมนางอ้วที่ปราสาท ได้เกี่ยวพาราสีนางอ้วและได้อยู่ร่วมกันในคืนนั้นเอง ในเวลาต่อมาเมื่อแม่ของนางอ้วปฏิเสธที่จะยกนางอ้วให้แกซูลู ทำให้ตัวละครเอกทั้งสองโดยเฉพาะนางอ้วซึ่งแม่จะยกให้แต่งงานกับซูลูกลางที่นางอ้วไม่ได้รักเกิดความทุกข์ทรมานเป็นอันมาก ยิ่งในภายหลังที่แม่ได้เปิดโอกาสให้ทำพิธีเสี่ยงทายแล้วปรากฏว่าซูลูกับนางอ้วไม่ใช่เนื้อคู่กัน นางอ้วก็หมดหวังที่จะได้อยู่ร่วมกับซูลู ในที่สุดเมื่อลักลอบนัดแนะให้ซูลูมาหาในอุทยานครั้งสุดท้ายแล้วถูกแม่ด่าประจานและกล่าวว่าจะเร่งยกให้ไปอยู่กับซูลูกลางโดยเร็ว นางอ้วซึ่งสำนึกอยู่ตลอดเวลาว่าตนเป็นเมียของซูลูและจะไม่ยอมเป็นของผู้อื่นอีกจึงตัดสินใจฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหาที่กำลังรุมเร้าเข้ามา ต่อมาซูลูซึ่งรักและถือว่าตนเป็นสามีของนางอ้วเกิดความเศร้าเสียใจอย่างมากที่ไม่สามารถจะช่วยเหลือนางอ้วได้ก็ฆ่าตัวตายตามนางอ้วไปอีกคน จะเห็นได้ชัดเจนว่าสาเหตุที่ทำให้ตัวละครทั้งสองต้องตายไปก็คือการลักลอบได้เสียกันก่อนและรู้สึกว่าเป็นสามีภรรยาแล้วทำให้ไม่สามารถทำใจที่จะต้องถูกพรากจากกันไปอยู่กับบุคคลอื่นได้ จึงเลือกที่จะใช้ความตายเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในที่สุด

ในเรื่องอลองเจ้าสามล่อ การลักลอบได้เสียกันโดยไม่ถูกต้องตามประเพณีส่งผลต่อชีวิตของตัวละครเอกอย่างรุนแรง ตัวสามล่อมีคู่หมั้นที่แม่ทำให้อยู่แล้วทำให้ไม่สามารถจะไปสู่ขอนางอุเปียมตามประเพณีได้ ในขณะที่ฝ่ายนางอุเปียมก็เกิดตั้งครุภรรยาขึ้นมา เศรษฐีพ่อแม่ของนางโกรธมากและขับไล่นางออกจากบ้านไป นางอุเปียมจึงพยายามเดินทางไปขอความช่วยเหลือจากสามล่อซึ่งอยู่ห่างออกไปอีกเมืองหนึ่ง แต่ต้องผิดหวังที่ไม่ได้พบสามล่อและยังถูกแม่ของสามล่อกลั่นแกล้งจนได้รับบาดเจ็บจนต้องเดินทางกลับ ได้คลอดบุตรที่กลางป่าและบุตรนั้นตายไป ความเจ็บช้ำท้อร่างกายและจิตใจทำให้นางอุเปียมถึงแก่ความตาย เมื่อสามล่อผู้เป็นสามีของนางและพ่อของเด็กผู้ชายก็ฆ่าตัวตายตามไปอีกคน

ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน พลายแก้วกับนางพิมลักลอบได้เสียกันตั้งแต่พลายแก้วยังบวชเป็นเณร และลักลอบเข้าหานางพิมพิลาไลยในตอนกลางคืน โดยในตอนกลางวันก็กลับไปถือเพศเป็นเณรต่อไป ซึ่งมีลักษณะไม่ถูกต้องตามประเพณีเป็นอย่างยิ่ง แม้จะไม่ส่งผลชัดเจนว่าการลักลอบได้เสียกันดังกล่าวทำให้ตัวละครเอกต้องตายไปในลักษณะเดียวกับตัวละครเอกในวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ แต่การกระทำเช่นนั้นนับได้ว่ามีผลต่อชีวิตของนางพิมซึ่งต้องพบกับความทุกข์ระทมในภายหลังอยู่มากที่สุด เพราะพลายแก้วหรือขุนแผนเป็นคนรักคนแรกที่ยังเป็นสามีคนแรกที่นางพิมรักและผูกพันด้วยมากที่สุด ในตอนท้ายนางพิมหรือนางวันทองจึงไม่สามารถจะตัดสินใจให้เด็ดขาดได้ว่าจะเลือกอยู่กับใครกันแน่ จนต้องถูกรับสั่งให้ประหารชีวิตดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าวรรณคดีไทยที่ปรากฏการตายของตัวละครเอกส่วนใหญ่แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกลักลอบได้เสียกันก่อนมีการสู่ขอกันตามประเพณี ซึ่งต่อมาได้ส่งผลให้ต้องประสบความยุ่งยากจนถึงแก่ชีวิตในภายหลัง วรรณคดีไทยอีกสองเรื่อง ได้แก่ พระรถเมรี และโคลงอมรานั้นแม้จะไม่ปรากฏเรื่องการลักลอบได้เสียกันของตัวละครเอก แต่ก็ได้แสดงให้เห็นถึงการพยายามดำเนินความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้องตามประเพณีอันดีงามอยู่เช่นกัน ในเรื่องพระรถเมรี การแต่งงานระหว่างพระรถและนางเมรีเกิดขึ้นโดยผู้ใหญ่ไม่เห็นด้วยและไม่ยินยอม เนื่องจากแท้ที่จริงแล้วนางสนทราทำอุบายส่งพระรถเสนมาให้นางเมรีซึ่งเป็นลูกเลี้ยงฆ่าตั้งแต่พระฤๅษีได้แปลงสารให้นางเมรีเข้าใจไปว่านางสนทราส่งพระรถมาให้แต่งงานด้วย นางเมรีจึงพยายามจะจัดการแต่งงานขึ้น ทั้งที่โอรสหลวงและข้าราชการบริวารส่วนหนึ่งได้กล่าวคัดค้านการแต่งงานนี้และนางสนทราเองซึ่งอยู่อีกเมืองหนึ่งก็ไม่ทราบเรื่อง ต่อมาภายหลังนางสนทราจึงโกรธแค้นมากและคืนร่างเป็นยักษ์เพื่อที่จะฆ่าพระรถเสนทั้งจนกระทั่งถูกพระรถเสนฆ่าตายในที่สุด และการที่พระรถเสนฆ่านางสนทราตายก็เป็นเหตุให้นางเมรีซึ่งมีความกตัญญูต่อนางสนทราไม่สามารถทนรับความจริงโดยการอยู่ร่วมกับพระรถเสนต่อไปได้ จึงต้องตายอยู่ที่ริมฝั่งน้ำที่นางรอพระรถเสนอยู่นั่นเอง

มีวรรณคดีเพียงเรื่องเดียวที่ไม่ปรากฏว่าตัวละครเอกมีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันก่อนมีการแต่งงาน ได้แก่เรื่องโคลงอมรา อย่างไรก็ตามถึงแม้จะไม่มีอนุภาคของการลักลอบได้เสียกันแต่การที่นางอมราซึ่งเป็นหญิงสาวคนหนึ่งไปคิดมีใจปฏิพัทธ์และอยากแต่งงานกับพระภิกษุก็เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องตามประเพณีอันดีงามในสังคมพุทธศาสนา และสิ่งที่ไม่เหมาะสมที่สุดในเรื่องโคลงอมราน่าจะได้แก่การที่เศรษฐีผู้เป็นบิดาของนางอมราได้แสดงความพยายามที่จะให้พระภิกษุลาสิกขาบทยอกมาเพื่อแต่งงาน และเมื่อความพยายามดังกล่าวนี้ไม่เป็นผลสำเร็จก็มีผลให้ทั้งนางอมราและพระภิกษุถึงแก่ชีวิตในภายหลัง แม้วีจะไม่ได้ชี้เฉพาะว่าความตายของตัวละครเอกในเรื่องเป็นผลมาจากการกระทำผิดจารีตประเพณีที่ดีงาม แต่ก็กล่าวถึงการที่นางอมราเกิดความรักต่อภิกษุว่าเป็นเรื่องที่ผิดครรลองประเพณีที่ดีของสังคมอยู่บ้าง โดยเฉพาะในตอนที่เศรษฐีบิดามารดาของนางอมราปรึกษากันว่าจะช่วยเหลือนางอมราซึ่งกำลังเป็นไข้ใจอย่างหนักได้อย่างไร เพราะสิ่งที่นางอมราต้องการเป็นสิ่งผิดประเพณีเป็นอย่างมาก ดังนี้

เศรษฐีตระกูลด้วย	วาจา
ก็จึงเสงชญา	อุ้นเอื้อม
จักพรองตั้งฤชา	ยินยาก อวลเฮย
ผิดรีตคลองบันเบื่อง	ตั้งนี้แสลงใจ
นงนุชกล่าวถ้อยต้าน	สารสนธิ วานี
ดูแมกผิดคลองดี	ไซหลัง
บ่ควรถสมศรี	เป็นคู่ พระนั้น
ฤ่อ่อนจงช้อนเชื่อม	ร่วมผู้เป็นชี
	(โคลงบทที่ ๕๒-๕๓)

ในที่สุดเศรษฐีได้ส่งทูตไปพยายามนิมนต์ให้พระภิกษุสึกออกมาแต่งงานกับนางอมราให้ได้ คำตอบของพระภิกษุตอนหนึ่งก็คือ สึกออกไปแต่งงานกับนางอมราไม่ได้เพราะเป็นเรื่องที่ผิดครรลอง ดังนี้

ทิพอวลดวงดอกไม้	อุดม แม่นั้น
หาที่อันสมสอง	ร่วมห้อง
ตนเรียมหากเป็นสรมณ	ผืนผ้า อวลเฮย
บิไซคลองน้องหล้า	ร่วมผู้เป็นชี
	(โคลงบทที่ ๘๗)

ซึ่งในที่สุดการตัดสินใจของพระภิกษุที่เลือกจะไม่สึกออกไปแต่งงานทำให้นางอมราไม่สามารถรับได้ จึงเสียใจจนตายไป และยังมีผลให้พระภิกษุที่แม่จะตัดใจได้ แต่เมื่อนางอมราตายไปจริง ๆ ก็เกิดความโศกเศร้าและอาลัยอาวรณ์จนมรณภาพตามไปด้วยเช่นกัน

ลักษณะการพยายามดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างหญิงสาวกับพระภิกษุพบในวรรณคดีอีกเรื่องคือ ขุนช้างขุนแผน ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าแม่ผู้แต่งไม่ได้ชี้เฉพาะเจาะจงว่าความตายของนางวันทองเป็นผลมาจากการกระทำผิดจารีตประเพณีดังกล่าว แต่จะเห็นได้ว่าเมื่อสมภารวัดป่าเลไลยก์รู้ว่าพลายแก้วอยู่ในห้องกับนางสายทองที่กุฎิก็โกรธ ต้าว่าทั้งพลายแก้วและนางสายทองและไล่ตีให้ออกไปจากวัดเป็นการลงโทษเพราะเห็นว่า เป็นเรื่อง “โสโครกกุฎิ” ดังนี้

สมภารคั่นกุ	ยังขัดใจบ่นบ้าด่าอึงมา
หุดอ้ายเณรหน้าหมาสีกามี	โสโครกกุฎิหนักหนา
นั่งลงตำหมากทั้งสากคา	ตำพลงด่าว่าจนสาใจ
	(หน้า ๑๑๘)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่าความคิดและพฤติกรรมของตัวละครที่เกิดจากการหลงใหลในความงามจนขาดความยั้งคิดทำให้เกิดการลักลอบได้เสียกันก่อนมีการสู่ขอตามประเพณี เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ในที่สุดทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ไม่ได้อยู่ร่วมกันในภายหลังจนตัวละครเอกต้องตายไปนั่นเอง

๓.๒.๒ สภาพสังคม

นอกจากสาเหตุการตายของตัวละครเอกจะเกิดมาจากความคิดและพฤติกรรมของตัวละครเอกเองแล้ว อาจกล่าวได้ว่าสภาพสังคมที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเอก ได้แก่ บทบาทการเลี้ยงดูของพ่อแม่และความคิดเห็นค่านิยมของสังคม ก็มีผลต่อความตายของตัวละครเอกเช่นกัน ในที่นี้จะแบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ หัวข้อ คือ

- ก. บทบาทของพ่อแม่และบุคคลอื่นที่มีผลต่อตัวละครเอก
 - ข. ความเชื่อและค่านิยมในสังคม
- ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ก. บทบาทของพ่อแม่และบุคคลอื่นที่มีผลต่อตัวละครเอก

การเลี้ยงดูในครอบครัวน่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตัวละครเอกส่วนหนึ่งต้องจบชีวิตลงในภายหลัง โดยเฉพาะสภาพการเลี้ยงดูในสังคมที่พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่พยายามเข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ตนเองคิดว่าเหมาะสมและดีสำหรับลูกมากที่สุด เป็นสาเหตุโดยตรงที่ทำให้ตัวละครเอกตัดสินใจฆ่าตัวตาย หรือมีส่วนทำให้เกิดความยุ่งยากในชีวิตของตัวละครเอกซึ่งนำไปสู่ความตายในที่สุด บทบาทของพ่อแม่ที่เห็นได้ชัดได้แก่ การเป็นธุระจัดหาคู่ครองไว้ให้แก่บุตรชายหรือบุตรสาวของตน การดูดำดูขาวว่าตัวละครเอกผู้เป็นลูก หรือการกลั่นแกล้งคู่ครองของลูกที่ตนไม่พอใจอย่างรุนแรง และการรักและตามใจลูกในทางที่ผิด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การที่พ่อแม่พยายามเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองของลูก

การกระทำดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเพราะพ่อแม่หวังดีและต้องการจะให้บุตรได้คู่ครองที่ดีและเหมาะสมเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดซึ่งจะนำตัวละครเอกไปสู่ความตายในภายหลัง โดยมากบทบาทนี้มักตกอยู่ที่ฝ่ายแม่มากกว่าพ่อ ดังที่พบว่าในกลุ่มวรรณคดีที่ศึกษาส่วนใหญ่ตัวละครเอกมักมีแต่แม่เพราะผู้เป็นพ่อเสียชีวิตไปก่อนแล้ว หรือแม้จะมีชีวิตอยู่ก็จะมีบทบาทมากกว่าผู้เป็นแม่ ผู้เป็นแม่จะเลี้ยงตัวละครเอกมาด้วยความรักและความผูกพันอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะบุตรชายก็เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของพ่อที่ตายไป แม่จึงทุ่มเทความรักให้และพยายามจัดการให้ชีวิตของบุตรสมบูรณ์ที่สุดโดยการจัดหาคู่ครองที่คิดว่าเหมาะสมที่สุดไว้ให้ ดังจะเห็นได้จากบทบาทของแม่ของนางอ้วในเรื่องชูลุนางอ้ว แม่ของสามลอในเรื่องอลองเจ้าสามลอ นางศรีประจันแม่ของนางวันทองในเรื่องขุนช้างขุนแผน พ่อและแม่ของนางลำหับในเรื่องเงาะป่า นอกจากนี้พ่อแม่ของพระลอในลิลิตพระลอก็ได้จัดการให้พระลออภิเษกกับนางลักษณวดี การที่พ่อแม่จัดการเรื่องคู่ครองให้แก่ตัวละครดังกล่าวนำมาซึ่งความยุ่งยากในชีวิตของตัวละครเหล่านี้ในเวลาต่อมา เมื่อตัวละครเหล่านี้ไม่ได้ต้องการจะแต่งงานกับคู่หมั้นคู่หมายเพราะรักหญิงหรือชายอื่นมากกว่าก็จะเกิดความพยายามที่จะได้อยู่ร่วมกับผู้ที่ตนรัก ซึ่งโดยมากมักเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้องตามประเพณีอันดั้งเดิมดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เช่นกรณีของสามลอที่ไม่ปรารถนาจะแต่งงานกับนางออกแอกสาวซึ่งพ่อแม่ได้ไปสุขอไว้ให้ เพราะได้ยีนคำเล่าลือเกี่ยวกับความงามของนางอุเปียมจึงได้พยายามขอพ่อแม่เดินทางไปค้าขายยังเมืองนางอุเปียม และเมื่อได้พบสามลอก็พอใจเกี่ยวพาราสีและได้หาทางเข้าหานางอุเปียมจนนางอุเปียมตั้งท้องเกิดเป็นเรื่องราวใหญ่โตและนำให้คนทั้งคู่ต้องตายในท้ายที่สุด เช่นเดียวกับที่นางอ้วไม่ยินยอมแต่งงานกับขุนนางตามที่แม่ปรารถนาเพราะมีความมั่นคงในความรักที่มีต่อชูลูซึ่งเคยลักลอบได้เสียกัน ซึ่งต่อมาเมื่อทั้งชูลูและนางอ้วได้พยายามด้วยวิธีต่าง ๆ ที่จะได้อยู่ด้วยกันแล้วไม่สำเร็จ ช้างนางอ้วยังต้องถูกผู้เป็นแม่ตำท้ออย่างรุนแรง ทำให้นางอ้วตัดสินใจฆ่าตัวตายนางลำหับที่พ่อแม่ได้ตกลงหมั้นหมายจะให้แต่งงานกับชนาไว เมื่อได้พบกับชมพุลานางลำหับรู้สึกว้าวุ่นใจ

แล้วตนเองรักชมพลาไม่ได้รักษา ทำให้นางต้องรู้สึกขมขื่นเสียใจที่จะต้องแต่งงานกับชเนาและรู้สึกยินดีที่ชมพลาได้มาช่วยลักพาตัวนางออกไปอยู่ด้วยกัน ซึ่งทำให้ในที่สุดชมพลาจะต้องถูกชเนาตามล่าและถูกฆ่าตาย ทำให้นางล่าหับฆ่าตัวตายไปด้วยอีกคน เหตุการณ์ที่กล่าวมาแล้วนี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการที่พ่อแม่ได้จัดการเรื่องคู่ครองให้กับลูกเพราะคิดว่าผู้ที่ตนหาให้เหมาะสมพอที่จะทำให้ชีวิตลูกของตนมีความสุขต่อไป กลับกลายเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ลูกอันเป็นที่รักของตนต้องตายในที่สุด

นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังพบว่าในวรรณคดีบางเรื่องการที่พ่อแม่หาคู่ไว้ให้ลูกแม่ไม่ได้นำมาซึ่งความตายของลูกโดยตรงแต่มีส่วนทำให้ชีวิตของลูกต้องประสบกับความยุ่งยากและเดือดร้อนในภายหลัง เห็นได้อย่างชัดเจนจากชีวิตของนางวันทองเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งที่จริงนางวันทองได้แต่งงานเป็นหลักเป็นฐานกับขุนแผนแล้ว แต่เมื่อขุนแผนต้องไปทัพและขุนช้างได้เพียรทำอุบายและสูลอนนางวันทองนางศรีประจันซึ่งเป็นแม่ของนางวันทองก็เห็นดีเห็นงามที่จะให้ลูกสาวไปเป็นภรรยาของขุนช้างและแสดงการสนับสนุนขุนช้างอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้หากไม่นับสาเหตุที่ว่ากลัวนางวันทองจะเป็นหม้ายและถูกริบเข้าหลวงหากขุนแผนตายจริง ๆ แล้วก็น่าจะเป็นเพราะนางศรีประจันนั้นโลกเห็นว่าขุนช้างเป็นเศรษฐีมีทรัพย์มากอยากจะให้ลูกสาวได้อยู่อย่างสบาย ในฐานะภรรยาของเศรษฐี นางศรีประจันจึงเป็นผู้ที่มีส่วนทำให้นางวันทองต้องตกลงแต่งงานอยู่กับขุนช้าง และเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นางวันทองต้องผัดใจกับขุนแผนเมื่อขุนแผนกลับมาจากทัพด้วย เห็นได้ชัดเจนว่านางวันทองต้องประสบกับความยุ่งยากในชีวิตครั้งนี้ก็เพราะการจัดการเรื่องคู่ครองให้แก่ลูกของนางศรีประจันนั่นเอง และในที่สุดความยุ่งยากเรื่องนี้นางวันทองมีสามถึงสองคนนี่เองทำให้ชีวิตของนางวันทองต้องประสบกับความยุ่งยาก ตราบจนกระทั่งต้องตายในที่สุดเมื่อไม่สามารถทูลพระพันวษาว่าจะเลือกอยู่กับใครระหว่างสามี่ทั้งสองคน

อย่างไรก็ดี ในเรื่องลิลิตพระลอ กวีผู้แต่งไม่ได้แสดงให้เห็นว่านางลักษณวดีมีบทบาทในชีวิตพระลอเมื่อพระลอตัดสินใจที่จะเดินทางไปหาพระเพื่อนพระแพงที่เมืองสรอง ซึ่งเมื่อศึกษาจากเนื้อเรื่องแล้วจะพบว่าสาเหตุที่พระนางลักษณวดีไม่สามารถมีบทบาทในชีวิตพระลอนั้น อาจจะเป็นเพราะนางลักษณวดีเองก็เป็นเพียงผู้หญิงที่พอกับแม่ของพระลอเป็นผู้จัดการให้มาแต่งงานด้วยความเหมาะสมเท่านั้น พระลอจึงไม่ได้รู้สึกรักพระนางลักษณวดีเท่ากับที่รู้สึกหลงรักพระเพื่อนพระแพงซึ่งตนพึงพอใจด้วยตนเองก็เป็นได้ แม้จะมีการพรรณนาถึงอารมณ์เศร้าโศกของนางลักษณวดีเอาไว้ในตอนที่เราทราบว่าพระลอจะเดินทางไปเมืองสรองก็ตาม นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดก็อาจเป็นไปได้ว่า การที่พระลอมิมีเหลืออยู่แล้วนี้ทำให้พระลอคิดว่าหากส่งทูตไปสูลขอพระเพื่อนพระแพง ทางเมืองสรองอาจมีข้ออ้างที่จะไม่ยกพระเพื่อนพระแพงให้นอกเหนือจากเหตุผลที่ทั้งสองเมืองเป็นศัตรูกัน พระลอจึงตัดสินใจจะเดินทางไปพบทั้งสองนางด้วยตัวเองซึ่งก็ไม่ประสบความสำเร็จดังที่คิดเพราะพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ของทางเมืองสรองเองก็ต้องการเข้ามามีบทบาทในการจัดการกับชีวิตของลูกด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการที่ท้าวพิชัยพิษณุกรเข้ามาลอบดูพระลอและจัดการจะยกลูก

สาวให้แต่งงานด้วย เพราะเหตุผลทางการเมืองและเพราะพึงพอใจในตัวพระลอ ในขณะที่พระเจ้าย่าซึ่งเป็นญาติผู้ใหญ่ของพระเพื่อนพระแพงไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่หลานสาวของตนจะไปแต่งงานกับลูกของศัตรู จึงทำอุบายจนฆ่าพระลอและพระเพื่อนพระแพงตายในที่สุด

ในวรรณคดีอีกเรื่องหนึ่ง คือ พระรถเมรี จะเห็นถึงวิถีชีวิตที่พ่อแม่มีบทบาทในการหาคู่ครองให้แก่ลูก นางเมรีตัดสินใจจะแต่งงานกับพระรถเสนเพราะความเข้าใจผิดว่าแม่คือ นางสนทรา เป็นผู้ส่งพระรถเสนให้มาเป็นคู่ของตน ประกอบกับการที่นางเมรีเองก็อายุมากแล้วจึงได้ยอมรับและเชื่อถืออย่างง่ายดายเป็นพระรถเสน คือคนที่แม่ส่งมาให้มาเป็นคู่ของตน ดังจะเห็นได้จากการที่นางเมรีโกรธและด่าว่าโทรทลวงว่าทำนายไม่ถูกที่คัดค้านการแต่งงานระหว่างนางกับพระรถเสน

นอกจากการจัดหาคู่ให้แก่บุตรแล้ว ในวรรณคดีบางเรื่องแม้ยังไม่ปรากฏว่าพ่อแม่ของตัวละครเอกจะจัดหาคู่ไว้ให้แก่บุตรของตน ก็ยังปรากฏว่าพ่อแม่ของตัวละครเอกฝ่ายหญิงมักจะสร้างที่อยู่อาศัยที่เป็นที่เฉพาะให้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงได้อยู่อาศัยเพียงลำพัง ในลักษณะที่อยู่อาศัยนั้นยากแก่การที่คนอื่น ๆ จะเข้าไปถึงได้ ลักษณะนี้พบมากในวรรณคดีท้องถิ่นภาคเหนือและภาคอีสาน ได้แก่การสร้างปราสาทเสาดเดียวให้บุตรสาวอยู่เป็นที่เฉพาะ ซึ่งส่วนหนึ่งก็อาจเป็นการแสดงให้เห็นว่าไม่ต้องการให้คนทั่วไปได้พบหน้าบุตรสาวของตนได้อย่างง่ายดายนัก ซึ่งทำให้พ่อกับแม่ยังมีโอกาสในการคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมที่จะมาเป็นคู่ของบุตรสาวของตนได้อีกด้วย ลักษณะการสร้างที่อยู่เฉพาะให้แก่ตัวละครเอกฝ่ายหญิงนี้พบในเรื่องชูลุนางอ้ว ผาแดงนางไอ่ โคลงอมรา และตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง ดังนั้น แม้ในเรื่องชูลุนางอ้ว ผาแดงนางไอ่ และโคลงอมราจะยังไม่แสดงให้เห็นเหตุผลในการสร้างที่อยู่เฉพาะอย่างชัดเจนนัก แต่ในเรื่องตำนานฟ้าแดดสงยาง ลักษณะนี้ก็ทำให้เข้าใจได้ไม่ยากเลยว่า เหตุใดพ่อของนางฟ้าหยาดในตำนานเมืองฟ้าแดดสงยางจึงโกรธเกรี้ยวและยืนยันไม่ยอมยกลูกสาวให้แก่พระยาจันทระราช ซึ่งได้ลักลอบเข้าไปอยู่ร่วมกับนางฟ้าหยาดก่อนที่จะมีการสู่ขอตามประเพณี และทำให้เกิดสงครามใหญ่โตที่เป็นเหตุให้ทั้งนางฟ้าหยาดและพระยาจันทระราชต้องตายตามกันไปในภายหลัง

ผลที่ตามมาจากการเป็นธุระในการจัดหาคู่ครองให้แก่ลูก แล้วลูกไม่ยอมรับในสิ่งที่พ่อแม่จัดการ ก็ทำให้พ่อแม่ไม่พอใจและเมื่อมีโอกาสก็จะต่อต้านผู้ที่ลูกตนเลือกโดยการกลั่นแกล้งหรือดูด่าว่ากล่าวลูกอย่างรุนแรง ซึ่งอาจกดดันให้ตัวละครที่ลูกเลือกนั้นต้องตายและทำให้ผู้เป็นลูกตัดสินใจที่จะฆ่าตัวตายในที่สุดเช่นกัน จากเนื้อเรื่องของวรรณคดีที่ศึกษาจะพบกรณีอย่างชัดเจนในวรรณคดี ๒ เรื่อง ได้แก่ ชูลุนางอ้วและอลองเจ้าสามล่อ ในเรื่องชูลุนางอ้วแม่เมืองกายไม่พอใจมากที่นางอ้วปฏิเสธที่จะแต่งงานกับขุนนางซึ่งตนจัดหาไว้ให้ ทั้งยังลักลอบไปพบปะกับชูลู จึงด่าว่านางอ้วด้วยถ้อยคำที่รุนแรง เช่น กล่าวว่านางอ้วเป็นหมาเดือนเก้าเป็นต้น และยังได้กล่าวว่าจะยกนางอ้วเป็นสมบัติของขุนนางโดยไม่สนใจความรู้สึกของลูกเลย ทำให้นางอ้วเสียใจและน้อยใจเป็นอันมากตัดสินใจฆ่าตัวตายไป ส่วนในเรื่องอลองเจ้าสามล่อ แม่ของสามล่อไม่พอใจที่

สามล่อไปพบปะและได้เสียดกับนางอุเปียมจนตั้งท้อง เมื่อทราบข่าวว่านางอุเปียมเดินทางมาตามหาสามล่อจึงแก้งใช้ให้สามล่อไปหาปลาที่แม่น้ำชายป่าทางไกล แล้วกลั่นแก้งตำว่านางอุเปียมต่าง ๆ นานา เช่น ให้กินแกงเผ็ดที่เผ็ดมากและไล่ นางอุเปียมลงเรือนให้ไปเหยียบหนามที่ตนเองเอามาวางไว้ที่ได้ฤกษ์ นางอุเปียมเกิดความบอบช้ำทั้งทางร่างกายและจิตใจต้องเดินทางกลับทั้งที่ยังไม่ได้พบหน้าสามีของตนและกระเซอะกระเซิงไปคลอตลูกที่กลางป่าและเสียชีวิตไปในที่สุด

การที่พ่อแม่เข้ามาบิบบทบาทยุ่งเกี่ยวกับการจัดหาคู่ครองของลูกดังกล่าวจึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้ตัวละครเอกเกิดความคับข้องใจหรือทุกข์ทรมานใจจนต้องตายหรือเลือกที่จะฆ่าตัวตายไปให้พ้นจากความทุกข์ทรมานจากความไม่สมหวังดังกล่าวนั่นเอง

การรักและตามใจลูกในทางที่ผิด

กรณีนี้พบในวรรณคดีเพียงเรื่องเดียวในกลุ่มวรรณคดีที่ศึกษา คือ โคลงอมรา เศรษฐีผู้เป็นบิดาของนางอมราเลี้ยงนางอมรามาดด้วยความรักและการตามใจโดยไม่เคยขัดใจนางอมราเลยตั้งแต่เล็กจนโต ซึ่งทำให้นางอมราไม่มีนิสัยเอาแต่ใจตัวเอง ปรารถนาสิ่งใดก็จะต้องได้สิ่งนั้นมา ไม่ว่าจะผิดหรือถูกอย่างไร ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนในการที่นางต้องการจะแต่งงานกับพระภิกษุ และเศร้าโศกเสียใจเป็นอันมากเมื่อรู้ว่าจะไม่สมหวังจนกระทั่งล้มป่วยลง และเมื่อเศรษฐีทราบสาเหตุการป่วยของลูกสาวว่ามาจากกาที่ไปหลงรักพระภิกษุ แทนที่จะห้ามปรามและอธิบายว่าเป็นไปไม่ได้ เศรษฐีก็กลับหาทางช่วยให้นางอมราได้สมหวังในความรัก ทั้งที่รู้ว่าเป็นเรื่องที่บาปและผิดประเพณีอันดีงามเป็นอย่างมากที่จะขอให้พระภิกษุนั้นสึกออกมาเพื่อแต่งงาน เมื่อเศรษฐีส่งคนไปเจรจากับพระภิกษุนั้น ทำให้นางอมราเกิดความหวังขึ้นมามีอีกครั้ง ต่อมาเมื่อรู้ว่าหมดหวังอย่างแน่นอนก็ยิ่งทำให้นางอมราเศร้าโศกจนตายในที่สุด ซึ่งถ้าหากเศรษฐีไม่พยายามช่วยตั้งแต่แรก โดยเปลี่ยนเป็นพยายามอธิบายให้นางอมราเข้าใจสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น นางอมราก็อาจจะไม่ต้องเศร้าโศกเสียใจจนตายดังกล่าวก็เป็นได้ ในกรณีนี้จึงเห็นได้ชัดเจนว่า การที่พ่อแม่ของตัวละครเอกเลี้ยงดูตัวละครเอกอย่างตามใจในทางที่ผิดก็เป็นสาเหตุที่ทำให้ตัวละครเอกเหล่านั้นต้องตายได้เช่นกันอีกประการหนึ่ง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จึงแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า บทบาทการพยายามจัดหาคู่ครองให้แก่บุตรของตน การดูตำว่ากล่าวบุตรของตนด้วยวาจารุนแรง การกลั่นแก้งคู่ครองของบุตรซึ่งพ่อแม่ไม่พอใจ และการรักและเลี้ยงดูตามใจบุตรในทางที่ผิด เป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ตัวละครเอกเหล่านี้ต้องประสบกับความยุ่งยากในชีวิตจนต้องตายในที่สุด

นอกจากบทบาทของพ่อแม่ในเรื่องของการเลี้ยงดูและการจัดการกับชีวิตของลูกจะมีส่วนนำให้ตัวละครเอกไปสู่ความตายแล้ว ยังพบว่าความตายของตัวละครเอกอาจเกิดจากบทบาทของบุคคลอื่นที่ใกล้ชิดหรืออยู่ในครอบครัวเดียวกับตัวละคร ได้แก่ ญาติผู้ใหญ่ คือ พระเจ้าย่าที่สั่งฆ่าพระลอในเรื่องลิลิตพระลอ บุตรคือพระไวยในเรื่องขุนช้างขุนแผน พี่เลี้ยงในเรื่องลิลิตพระลอและขุนช้างขุนแผน คู่หมั้นคู่หมาย คือ ฮเนาและขุนนางในเรื่องเงาะป่าและชูลุนางอ้ว หรือบางครั้งคู่ครองอีกคนของตัวละครเอก คือ ขุนช้าง และสุดท้ายพระเจ้าแผ่นดินก็มีบทบาททำให้ให้นางวันทองต้องโทษประหารชีวิต ในเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งบทบาทของตัวละครอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตายของตัวละครเอก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

บทบาทของญาติผู้ใหญ่

วรรณคดีที่พบว่าญาติผู้ใหญ่ของตัวละครเอกที่มีบทบาททำให้ตัวละครเอกต้องตาย ปรากฏเพียงเรื่องเดียว คือ ลิลิตพระลอ พระเจ้าย่าของพระเพื่อนพระแพงเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสั่งให้ฆ่าพระลอและทำให้พระเพื่อนพระแพงต้องตาย พระเจ้าย่าเป็นมเหสีองค์หนึ่งของท้าวพิมพิสารราช บิดาของท้าวพิชัยพิษณุกร และเป็นปู่ของพระเพื่อนพระแพง พระเจ้าย่ายังคงคุมแค้นเรื่องที่ท้าวแมนสรวงบิดาของพระลอลอกที่พามาตีเมืองสรองทำให้ท้าวพิมพิสารราชต้องตายในสนามรบ เมื่อทราบว่าพระลอลักลอบเข้ามาเซยชมพระเพื่อนพระแพงถึงในวังแล้วท้าวพิชัยพิษณุกรไม่ถือโทษก็โกรธแค้นมาก พยายามร้องขอให้ท้าวพิชัยพิษณุกรสั่งให้จับพระลอมาสู่สำเร็จโทษ ท้าวพิชัยพิษณุกรก็ไม่เห็นด้วย พระเจ้าย่าจึงได้วางแผนการร้ายที่จะฆ่าพระลอโดยลอบให้ทหารไปล้อมฆ่าพระลอโดยอ้างคำสั่งของท้าวพิชัยพิษณุกร ทหารทั้งหลายจึงรุมล้อมกันเข้าไปฆ่าพระลอ พระเพื่อนพระแพง และพี่เลี้ยงทั้งสี่อย่างโหดเหี้ยมทารุณ อย่างไม่คิด ภายหลังพระเจ้าย่าเองก็ต้องรับผลแห่งกรรมที่ตนสั่งให้ฆ่าพระลออย่างรุนแรง คือโดนแล่นเนื้อเอาเกลือกหาได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสจนตายตามคนทั้งเจ็ดไป

บทบาทของบุตร

เรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีเรื่องเดียวที่ปรากฏว่าตัวละครเอกมีบุตรและบุตรนั้นมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มารดาต้องตาย ดังจะเห็นได้จากตอนท้ายเรื่องว่าผู้ที่มีส่วนทำให้นางวันทองเข้าสู่กระบวนการพิพากษาของพระพันวษาผู้หนึ่งคือพระไวย บุตรของขุนแผนกับนางวันทอง เริ่มจากการที่พระไวยคิดถึงมารดาอยากให้ได้มาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาพ่อแม่ลูก จึงคิดจะไปพาตัวนางวันทองมาจากบ้านขุนช้าง พระไวยเคยแค้นชิงชิงขุนช้างที่เคยหลอกพาตนไปฆ่าเมื่อยังเด็ก และรังเกียจรูปร่างหน้าตาที่อัปลักษณ์ของขุนช้าง ทั้งยังแค้นที่ขุนช้างเคยต้องโทษประหารชีวิตเมื่อมีคดีกับตนแล้วนางวันทองมาขอไว้อีกด้วย ความทั้งหมดนี้ปรากฏในคำกลอนตอนที่พระไวยคิดจะไปพามาแม่กลับมาอยู่ด้วยกันดังนี้

จะกล่าวถึงโฉมเจ้าพลาญงาม	เมื่อเป็นความชนะขุนช้างนั้น
กลับมาอยู่บ้านสำราญครัน	เกษมสันต์สองสมภิมิรมย์ยวน
พร้อมญาติชาติอยู่แต่มารดา	นึกนึกตรึกตราละห้อยทวน
ไฉ่ว่าแม่วันทองช่างหมองนวล	ไม่สมควรเคียงคู่กับขุนช้าง
เออนี้เนื้อเคระหัดกรรมมานำผิด	นำอายมิตรหมองใจไม่หายหมาง
ผ่ายพ้อมีบุญเป็นขุนนาง	แต่แม่ไปแนบข้างคนจ้งไร
.....
อย่าเลยจะรับแม่กลับมา	ให้อยู่ด้วยบิดาเกษมศรี
พรากให้พ้นคนอุบาทว์ชาติอัปรีภัย	ยิ่งคิดยิ่งมีความโกรธา
	(หน้า ๘๔๔)

ในที่สุดพระไวยก็ไปพาแม่มาจากเรือนขุนช้างในตอนกลางคืน เมื่อขุนช้างรู้เรื่องราวพระไวยมาพานางวันทองไปจึงถวายฎีกาแก่พระพันวษาโดยการลอบคอบเข้าไปถวาย ในขณะที่พระพันวษาประทับอยู่บนเรือพระที่นั่งตอนกลางคืน ทำให้พระพันวษารู้ขุนช้างเป็นอันมาก และการที่พระพันวษารู้มากก็ทำให้การตัดสินใจตัดสินคดีในตอนเช้าวันรุ่งขึ้นเริ่มต้นด้วยความโกรธของพระพันวษา แม้จะเบาบางลงบ้างเมื่อขุนแผน นางวันทอง และพระไวยมาเข้าเฝ้า แต่เมื่อนางวันทองไม่สามารถจะตอบพระองค์ได้อย่างชัดเจนว่าจะเลือกอยู่กับใคร พระพันวษาก็กริ้วมากเหมือนเดิม และทำให้การตัดสินในครั้งนี้จบลงด้วยการสั่งให้ประหารชีวิตนางวันทอง ซึ่งจะเห็นได้ว่าหากพระไวยไม่ผล็ผลามาไปพาตัวนางวันทองมา การตัดสินคดีในลักษณะนี้ก็ยังไม่เกิดขึ้นและนางวันทองก็จะต้องตายอย่างน่าอนาถดังที่เห็น จึงอาจกล่าวได้ว่าความตายของนางวันทองเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำของบุตรชายของนางด้วยประการหนึ่ง

บทบาทของพี่เลี้ยง

ในการศึกษาวรรณคดีที่ปรากฏการตายของตัวละครเอก พบวรรณคดี ๒ เรื่องที่แสดงว่าพี่เลี้ยงมีส่วนทำให้ตัวละครเอกต้องพบกับความทุกข์ระทมและหายนะในชีวิต คือ ขุนช้างขุนแผนและลิลิตพระลอ

ในเรื่องขุนช้างขุนแผน นางสายทอง พี่เลี้ยงของนางพิมพิลาโลย หรือนางวันทอง เป็นผู้ชักนำให้นางวันทองลักลอบพบปะและได้เสียดกับพลายแก้วหรือขุนแผนเมื่อพลายแก้วยังบวชเป็นเณรที่วัดป่าเลไลยก์ ซึ่งการกระทำดังกล่าวทำให้นางวันทองต้องระทมทุกข์ในความรักที่มีต่อเณรแก้ว ดังที่ สุนทรภู่ วรรณคดีและ ชลธิรา

กลัดอยู่ ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของนางสายทองที่มีผลต่อชีวิตของนางวันทองไว้ในบทความเรื่อง เหตุใด วันทองจึงถูกประหารชีวิต ดังต่อไปนี้

...สายทอง - พี่เลี้ยงของวันทองคนนี้ดูค่อนข้างจะมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของ วันทองมากอยู่ เริ่มตั้งแต่เมื่อคราวที่วันทองฝัน วันทองต้อง

“ขยับจับปลุกสายทองปล้น
จะเป็นเหตุเภทพานประการใด

เล่าความฝันให้ฟังหาช้าไม่
ทำนายให้น้องน้อยหนึ่งเถิดรา”
(หน้า ๖๔)

สายทองก็ต้องตื่นมาทำนายฝันให้ ครั้นเมื่อพลายแก้วจะเข้าติดต่อกับวันทองเป็น ครั้งแรก สายทองก็เป็นธุระให้ด้วยการทว่านล้อมและนัดแนะต่าง ๆ นานา ดังกลอนตอน หนึ่งที่ว่า

“ทั้งนี้พี่ยากก็เพราะเจ้า
พี่จึงต้องรักษาเป็นตาใจ
เหมือนดั่งไม้ไผ่ล้มจะพังล้ม
ถ้าสิ้นบุญคุณแม่ศรีประจัน
ชายหนุ่มจะกลุ้มกันดูถูก
พี่คิดพร่ำคำเข้าให้เศร้าใจ
ถ้าได้คู่สู่สมเมื่อแม่ยัง
อายุคนนี้จะนานสักก็ปี

ด้วยยังหามีเหย้ามีเรือนไม่
คุณผู้ใหญ่ก็ชราลงทุกวัน
พี่ปรารมย์ร้อนใจให้พรั้นพรั้น
สารระพันจะกระจัดกระจายไป
ด้วยว่าลูกนั้นหาพ่อหาแม่ไม่
หรือกระไรแม่คิดดูให้ดี
เห็นมั่งคั่งสืบสายเป็นเศรษฐี
พี่ว่านี่แม่จะเห็นประการใด”
(หน้า ๗๓)

อาจสรุปได้ว่า เมื่อเริ่มรู้จักผู้ชายจนกระทั่งได้เสียกันนั้น วันทองมิได้เป็นผู้เลือก เลยว่าจะทำอะไรและจะไม่ทำอะไร สายทองเป็นผู้จัดการทุกสิ่งทุกอย่าง แม้กระทั่งเมื่อ มีปัญหาเรื่องขุนช้างมาขอนางวันทองและพลายแก้วหายหน้าไปหลายวัน วันทองรำพึงรำพัน ออกมาเองว่า

“เจ้าพลายแก้วไปแล้วหาไม่
น้องเสียใจครันที่สัญญา

หลายวันหายไปไม่เห็นหน้า
ความคิดเดิมที่ว่าเห็นกลับกลาย

จะโทษแต่พี่ก็มีได้

โทษใจของน้องนี่มันง่าย”

(หน้า ๑๑๒)

ถ้อยคำที่ว่า **จะโทษแต่พี่ก็มีได้** นี้แหละที่ชี้ให้เห็นว่าวันทองยอมรับว่าตนเองตกอยู่ภายใต้การจัดการของสายทองในเรื่องนี้เสียมาก อย่างไรก็ตามปัญหาหนักอกของวันทองในข้อนี้ สายทองก็เข้ามาเกี่ยวข้องอย่างเดิมโดยรับปากว่า

“... ”

ให้สิ้นแคลงใจในกิจจา

พรุ่งนี้พี่จะออกไปตามหา

จะปรึกษาจารย์ดีอย่าด่วนตรอม”

(หน้า ๑๑๒)

แสดงให้เห็นว่าสายทองมีอำนาจเต็มในการบริหารชีวิตของวันทองอย่างเต็มที่ เพราะสามารถ**ปรึกษาจารย์ดี**แทนวันทองได้เลย^๔

พี่เลี้ยงที่มีผลต่อชีวิตของตัวละครเอกในวรรณคดีอีกเรื่องได้แก่ นางรินนางโรย พี่เลี้ยงของพระเพื่อนพระแพงในเรื่องลิลิตพระลอ เมื่อพระเพื่อนพระแพงได้ยื่นข่าวความงามของพระลอก็เกิดความรักใคร่ไหลหลงหมองเศร้า เมื่อพี่เลี้ยงทั้งสองเข้ามาสอบถามได้ความแล้ว แทนที่จะปลอมโยนหรือหันเหความสนใจของพระเพื่อนพระแพงไปในทางอื่น กลับซนอาสาที่จะชักนำพระลอลเข้ามาพบพระเพื่อนพระแพง ดังนี้

สิ่งนี้น้องแก้วอย่า

โศกา นะแม่

เผื่อจักขออาสา

จูงได้

ฉันใดราชจักมา

สมสู่ สองนา

จักสื่อสารถึงให้

หากรู้เป็นกล

(หน้า ๘)

พี่เลี้ยงทั้งสองเริ่มดำเนินการโดยการส่งคนไปขับชอยอโหมพระเพื่อนพระแพงให้พระลอฟังรวมทั้งเป็นธุระจัดหาหม่อมทำเสน่ห์เร่งให้พระลอลเดินทางมาหาสองนางด้วย ในที่สุดเมื่อพระลอลและนายแก้วนายขวัญเดินทางมาถึงเมืองสรอง นางรินและนางโรยยังเป็นธุระในการออกมาสืบความว่าผู้ที่เดินทางมาถึงใช่พระลอล

^๔ สุจิตต์ วงษ์เทศ และชลธิธา กัลลศอยู่. “เหตุใดวันทองจึงถูกประหารชีวิต” ใน วิทยาสาร. ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๑๗ (๑ พฤษภาคม ๒๕๑๖) หน้า ๔๔-๔๗.

หรือไม่ จนกระทั่งได้เสียดกับนายแก้วนายขวัญซึ่งเป็นพี่เลี้ยงของพระลอ และได้พบกับพระลอจึงวางแผนให้พระลอได้พบกับพระเพื่อนพระแพง โดยบอกผ่านนายแก้วนายขวัญไป ดังนี้

เอ็นดูสองท่านผ้าย	ไปปล้น
ถึงบาททรงกษัตริย์	เคี่ยมไท้ว
ขอเชิญปิ่นไอศวรรย์	เสด็จยาตรา มานา
เมื่อจะเชิญสองไท้	ธิดาชพุนมาพลัน
	(หน้า ๙๗)

ในที่สุดพระลอและพระเพื่อนพระแพงก็ได้พบกันและอยู่ร่วมกันในอุทยาน จากนั้นพี่เลี้ยงทั้งสองยังได้วางแผนให้พระลอและนายแก้วนายขวัญลักลอบเข้าไปอยู่ในตำหนักของพระเพื่อนพระแพง ซึ่งจะเห็นได้ว่าหากพี่เลี้ยงทั้งสองไม่รู้เห็นเป็นใจและช่วยเหลือพระเพื่อนพระแพงอาจจะได้พบหน้าพระลอก็ไม่ได้ นอกจากนี้ภายหลังพระลอและพระเพื่อนพระแพงต้องถูกทหารของพระเจ้าอรุณเข้ามาฆ่า พี่เลี้ยงทั้งสองกับพี่เลี้ยงของพระลอยังได้ร่วมสู้รบกับทหารจนตายไปก่อนหน้าพระลอและพระเพื่อนพระแพงไม่นาน

บทบาทของคู่หมั้นคู่หมายของตัวละครเอก

ตัวละครที่เป็นคู่หมั้นคู่หมายของตัวละครเอกที่พ่อแม่เป็นผู้หาไว้ หรือตัวละครที่มาหลงรักตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีส่วนทำให้ตัวละครเอกต้องตายเช่นกันดังจะเห็นได้จากบทบาทของขุนช้างในเรื่องขุนช้างขุนแผน ฮเนาในเรื่องเงาะป่า ขุนนางในเรื่องซูลุนางอ้ว และกังคี่ในเรื่องผาแดงนางไอ่

ขุนช้างมีบทบาทชัดเจนในฐานะที่เป็นผู้นำความยุ่งยากเข้ามาในชีวิตนางวันทอง นับตั้งแต่การทำอุบายหลอกว่าขุนแผนตายในสงคราม หว่านล้อมให้นางศรีประจันยกนางวันทองให้โดยบังคับนางวันทองให้เข้าหอกับขุนช้าง เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างนางวันทองกับขุนแผนและนางลาวทอง ขุนช้างก็ประสบความสำเร็จได้ตัวนางวันทองไป เรื่องราวน่าจะจบลงเพียงเท่านั้นแต่ขุนช้างก็ยังไม่วายไปกลั่นแกล้งใส่ความว่าขุนแผนหนีเวรทำให้พระพันวษาโกรธและริบนางลาวทองไว้ในวัง ขุนแผนจึงเกิดความแค้นและมาลักพาตัวนางวันทองไปอยู่ป่าด้วยกัน ต่อมาขุนแผนพานางวันทองซึ่งท้องแก่เข้ามามอบตัวต่อสู้อัจฉินชนะ แต่เมื่อภายหลังขุนแผนได้ทูลขอนางลาวทองคืนทำให้พระพันวษาริ้วจึงต้องติดคุกอยู่หลายปี ขุนช้างได้โอกาสสุดเอานางวันทองไป กระทั่งนางวันทองคลอดลูกคือพลายงาม ขุนช้างก็พยายามจะฆ่าพลายงามจนนางวันทองต้องส่งลูกไปอยู่กับนางทองประศรีที่กาญจนบุรี ภายหลังเมื่อพลายงามได้ไปพาตัวนางวันทองมาอยู่ด้วย ขุนช้างแค้นจึงถวายฎีกา เมื่อพระพันวษาชำระคดีอีกครั้ง และนางวันทองต้องถูกประหารชีวิต แสดงให้เห็นว่า บุคคลที่สามอย่างขุนช้างนอกจาก

จะทำให้เกิดความยุ่งยากขึ้นในชีวิตของขุนแผนกับนางวันทองแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญที่ทำให้นางวันทองต้องถูกประหารชีวิตในที่สุดอีกด้วย

ชเนาในเรื่องเงาะป่ามีส่วนทำให้ตัวละครเอกคือชมพูลาและลำหับต้องตายไปเช่นกัน กล่าวคือ ชเนาเป็นผู้ที่บิดามารดาของลำหับได้ยกนางลำหับให้ และก็เป็นผู้ที่รักนางลำหับมาก เมื่อทราบข่าวชมพูลาลักพานางลำหับไปจากตนในคืนวันแต่งงาน ชเนาก็แค้นพาพรรคพวกออกตามหาชมพูลาและนางลำหับในป่า เพราะคิดว่าชมพูลาคงจะบังคับให้นางลำหับไปโดยที่นางลำหับไม่เต็มใจ ต่อมาได้พบชมพูลาและต่อสู้กัน ที่จริงชมพูลากับชเนามีฝีมือทัดเทียมกัน แต่รำแก้วพี่ชายของชเนาเกรงว่าน้องชายจะแพ้ จึงเป่าลูกดอกอาบยาพิษไปโดนที่หน้าผากชมพูลา นางลำหับมาพบในขณะที่ชมพูลากำลังจะตาย จึงฆ่าตัวตายเพื่อพิสูจน์ให้ชมพูลาเห็นว่ารักแต่ชมพูลาเพียงคนเดียว ชเนารู้สึกผิดและเสียใจมาก จึงฆ่าตัวตายตามไปอีกคนหนึ่ง

ในเรื่องขลุ่ยนางอ้ว ขุนนางหลงรักนางอ้วซึ่งมีรูปร่างงามจึงได้เพียรพยายามส่งของมาเป็นเครื่องบรรณาการแก่แม่เมืองกายนคร และมาสู่ขอนางอ้วกับให้แม่เมืองกายนคร ความพยายามดังกล่าวทำให้แม่เมืองชอบขุนนาง จึงปฏิเสธที่จะยกนางอ้วให้แก่ขลุ่ยซึ่งเป็นคู่หมั้นคู่หมาย โดยพยายามพุดจาและบังคับให้นางอ้วหันมารักขุนนางทั้งที่นางอ้วไม่เต็มใจ ในที่สุดเมื่อขุนนางมาเร่งรัดการแต่งงานอีกครั้ง นางเมืองจึงไปบังคับนางอ้วและพบว่านางอ้วแอบลักลอบพบกับขลุ่ย จึงตำหนองอ้วอย่างรุนแรงและกล่าวว่าจะยกให้เป็นสิทธิ์ขาดแก่ขุนนาง ทำให้นางอ้วตัดสินใจฆ่าตัวตายไปในที่สุด

ในเรื่องผาแดงนางไอ่ บุคคลที่สามที่มีผลต่อชีวิตของตัวละครเอกแตกต่างจากวรรณคดีทั้งสามเรื่องข้างต้น เพราะบังคีแสดงบทบาทเพียงเป็นผู้มาหลงรักนางไอ่โดยที่นางไอ่และผาแดงไม่ทราบเรื่อง สิ่งที่ทำให้บังคีมีบทบาททำให้นางไอ่และชาวเมืองเอกชะงัดต้องตายและเมืองล่มได้แก่ บุพกรรมที่บังคีและนางไอ่ได้ทำร่วมกันมาตั้งแต่ชาติปางก่อน ทำให้เมื่อนางไอ่เห็นบังคีที่แปลงตัวเป็นกระรอกด่อนเกาะอยู่บนกิ่งไม้แล้วอยากได้ สั่งให้นายพรานไปจับตัวมา นายพรานยิงลูกดอกไปโดนบังคีตาย ชาวเมืองทั้งหลายนำเนื้อกระรอกบังคีมาทำอาหารรับประทานกัน ทำให้พระยานาคผู้เป็นบิดาเกิดความโกรธแค้น และพาพวกนาคมาล้อมเมืองเอาชีวิตทุกคนรวมทั้งนางไอ่ที่กินเนื้อกระรอกเข้าไปด้วย ความตายของนางไอ่นี้ยังมีผลทำให้ผาแดงซึ่งรอดตายจากเมืองล่มต้องตรอมใจตายตามไปในภายหลังด้วย

บทบาทของพระเจ้าแผ่นดิน

พระเจ้าแผ่นดินในระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความตายของตัวละครเอกในสภากเรื่องขุนช้างขุนแผน แม้เรื่องนี้จะป็นวรรณคดีไทยที่ดำเนินเรื่องโดยมีตัวละครเอกเป็น

สามัญชนธรรมดา แต่เนื่องจากขุนแผน ขุนช้าง รวมทั้งพระไวยซึ่งเป็นลูกชายของขุนแผนและนางวันทองเป็นทหารที่มีฝีมือจึงต้องเกี่ยวข้องกับการสงครามเป็นการถวายเป็นการถวายการรับใช้พระเจ้าแผ่นดินอย่างใกล้ชิด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งขุนแผนและพระไวยมีฝีมืออยู่ในชั้นทหารเอกซึ่งเป็นที่ต้องพระทัยของพระพันวษามาก ดังนั้นจึงพบว่าวิธีการดำเนินชีวิตหลาย ๆ อย่างของตัวละครเหล่านี้ต้องมีความเกี่ยวข้องกับพระพันวษาอยู่เนือง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการที่พระพันวษาพระราชทานรางวัลที่พระไวยทำศึกชนะโดยยกผู้หญิงให้แต่งงานด้วยทั้งที่พระไวยมีคู่ครองอยู่แล้ว เป็นต้น ซึ่งในเรื่องสิทธิในการครอบครองนางวันทอง พระพันวษาก็ต้องทรงทำหน้าที่ชำระความให้ถึงสองครั้งสองครา คือ ในครั้งแรกชำระความแล้วให้นางวันทองอยู่กับขุนแผน แต่เมื่อขุนแผนต้องติดคุกอยู่นานขุนช้างก็มาลักตัวนางวันทองไป เมื่อพระไวยไปพาตัวนางวันทองกลับมา พระพันวษาต้องทรงชำระความอีกครั้งเพราะขุนช้างว่ายน้ไปถวายเป็นฎีกากลางดึก การตัดสินถึงสองครั้งนี้เองที่ทำให้พระ-พันวษาทรงรู้สึกรำคาญพระทัยและตัดสินใจตัดสินคิดอย่างวู่วาม โดยการให้นางวันทองซึ่งกำลังตกใจกลัวพระองค์อยู่เป็นผู้เลือกจะไปอยู่กับใคร เมื่อนางวันทองตอบมาอย่างกลาง ๆ เพราะกลัวพระองค์จะกริ้วว่าแล้วแต่พระองค์จะทรงยกให้อยู่กับใคร พระพันวษาจึงหมดความอดทนที่จะพิจารณาถ้อยคำของนางวันทอง ทรงกล่าวประณามนางวันทองและสั่งให้ประหารชีวิตนางวันทองในที่สุด ซึ่งนับว่าเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีเพียงเรื่องเดียวที่แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าแผ่นดินมีบทบาททำให้ตัวละครเอกต้องตาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นวรรณคดีที่กล่าวถึงชีวิตของคนสามัญที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ ซึ่งแตกต่างจากเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นเรื่องของเจ้าเมืองโดยตรง อย่างขุนนางอ้าว ฝาแดงนางไอ่ ลิลิตพระลอ หรือเรื่องที่เป็นเรื่องของสามัญชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าแผ่นดินเลย อย่างเรื่องโคลงอมรา เงาะป่าและอลองเจ้าสามล่อ

ข. ความคิดความเชื่อและค่านิยมของสังคม

ในฐานะที่ตัวละครทั้งหลายเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และสภาพสังคมที่ปรากฏในวรรณคดีที่นำมาศึกษา ก็คือสภาพสังคมไทยหรือสังคมของชนเผ่าไทในอดีต หรือชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในดินแดนของอาณาจักรสยาม (ในที่นี้ได้แก่พวกเงาะ) และเมื่อกล่าวว่าตัวละครทั้งหลายในวรรณคดีไทยที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ล้วนมีวิถีชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น สภาพของสังคมไทยจึงมีส่วนกำหนดให้ชีวิตของตัวละครเอกทั้งหลายต้องประสบกับความยุ่งยาก จนกระทั่งนำไปสู่ความตายประการหนึ่งด้วย

สภาพสังคมไทยที่มีส่วนในการกำหนดชะตาชีวิตของตัวละครเอกที่น่าสนใจนำมาศึกษา ได้แก่ ค่านิยมและความเชื่อของคนในสังคมไทย กล่าวคือ ค่านิยมในการเลี้ยงดูบุตร ค่านิยมของภรรยาที่ต้องรักและซื่อสัตย์ต่อสามี และความเชื่อเรื่องกรรม ซึ่งในที่นี้จะได้กล่าวถึงรายละเอียดเป็นหัวข้อตามลำดับ ดังนี้

ค่านิยมในการเลี้ยงดูบุตร

พ่อแม่ทุกคนย่อมปรารถนาที่จะให้บุตรที่เกิดมาเติบโตเป็นคนดีมีฝีมือและวิชาความรู้ติดตัว สามารถจะดำรงชีวิตต่อไปได้ในสังคมอย่างมีความสุข และบางครั้งก็หวังว่าจะให้บุตรอยู่เลี้ยงดูเป็นเพื่อนตนในยามแก่เฒ่า พ่อแม่จึงทุ่มเทความรักและเลี้ยงดูลูกให้เติบโตขึ้นมาตามค่านิยมดังกล่าว ซึ่งอาจแตกต่างกันไปในระหว่างบุตรชายและบุตรสาว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การอบรมเลี้ยงดูบุตรชาย

โดยทั่วไปแล้ว ในครอบครัวไทยมักถือว่า ผู้ชายคือผู้ที่จะเป็นผู้นำครอบครัว จนกระทั่งมีคำกล่าวที่ว่า “สามีเป็นช้างเท้าหน้า ภรรยาเป็นช้างเท้าหลัง” เมื่อมีบุตรชาย พ่อแม่จึงพยายามเลี้ยงดูให้เป็นผู้ที่มีฝีมือในการคุ้มครองคนในครอบครัว รวมทั้งยังปลูกฝังให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประเพณีนิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรชายข้อหนึ่งที่พบในวรรณคดีทั่วไป คือ เมื่อบุตรชายโตพอสมควรแล้ว พ่อแม่จะให้ออกเดินทางหาอาจารย์ให้สั่งสอนวิชาความรู้ ดังที่พบในนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ โดยทั่วไป หรือบางทีผู้แต่งอาจสร้างให้ตัวละครเอกมีของวิเศษติดตัวมาตั้งแต่เกิด เช่น พระขรรค์ หนู ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ตัวละครเอกเกิดมาในครอบครัวของสามัญชน เมื่อถึงเวลาพ่อแม่ก็จะให้บุตรชายบวชเป็นเณรเพื่อศึกษาวิชาความรู้ โดยมากพ่อแม่จะพาไปฝากฝังกับสมภารหรือผู้มีความรู้ให้ช่วยสอน เช่น ในเรื่องขุนช้างขุนแผน เมื่อพลายแก้วอายุ ๑๕ ปีคิดจะมีวิชาติดตัว นางทองประศรีจึงเป็นธุระให้ลูกชายบวชเณร เพื่อจะได้เรียนวิชากับสมภารที่วัดส้มใหญ่ เมืองกาญจนบุรี และเป็นผู้นำไปฝากฝังกับสมภารด้วยตนเอง ดังนี้

ครั้งนว่ามาถึงวัดส้มใหญ่	เอาข้าวของตั้งไว้ศาลาหน้า
แม่พาพลายแก้วผู้แววตา	ไปกราบไหว้วันทาท่านสมภาร
ท่านเจ้าชาذنพาลูกมาบวช	ช่วยเสกสวดสอนให้เป็นแก่นสาร
ด้วยขุนไกรบิดามาถึงกาล	จะได้อธิษฐานเป็นส่วนบุญ
อีกทั้งวิชาการอ่านเขียน	เจ้าจะได้ร่ำเรียนเสียแต่รุ่น
	(หน้า ๔๗)

ต่อมาเมื่อพลายแก้วร่ำเรียนวิชาความรู้จากสมภารวัดส้มใหญ่จนหมดสิ้นแล้ว นางทองประศรีก็ยังเป็นธุระในการพาไปฝากฝังกับสมภารวัดป่าเลไลยก์อีกครั้ง ดังนี้

....

แต่เพียงขุนไกรแกวอดวาย
 บวชลูกชายจะให้เรียนเป็นบทเพลง
 จะเอามาฝากไว้ให้ขรัวปู่
 ถ้าไม่เรียนร่ำทำเกียรจคร้าน

ทองประศรีว่าคุณเอยลูกฉันเอง
 ดีฉันนี้เป็นหม้ายอยู่ทั้งเต็ง
 ก็โง้งโง้งอยู่ไกลไม่ไ้การ
 โปรดบอกความรู้เ็นดูหลาน
 ทรมานทำโทษโปรดดีโดย
 (หน้า ๔๙)

การสนับสนุนให้บุตรชายบวชเรียน ทำให้หลายแก้วซึ่งต่อมาก็คือขุนแผนเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในทางวิชาอาคมและกลยุทธ์ในการรบ จนได้เข้ารับราชการเป็นทหารที่มีความสามารถในแผ่นดินพระพันวษาในเวลาต่อมา

ในวรรณคดีอื่น ๆ แม้ไม่ได้มีคำกล่าวที่ชัดเจนว่าพ่อแม่เป็นผู้สนับสนุนให้ลูกเรียนวิชา แต่จะพบว่าตัวละครเอกฝ่ายชายแทบทุกตัวมีความสามารถในด้านการรบและการต่อสู้ทั้งสิ้น หากเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคมเล็ก ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับกรรบ เช่นอลองเจ้าสามล่อ สามล่อซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายก็มีความสามารถในด้านการค้าขายเป็นอันมาก จะเห็นได้จากการที่สามล่อสามารถคุมกองคาราวานไปค้าขายยังต่างเมืองจนสินค้าหมดไปในเวลาอันรวดเร็ว ในที่นี้มีวรรณคดีเพียงสองเรื่องเท่านั้นที่ได้กล่าวถึงความสามารถของตัวละครเอกฝ่ายชายเอาไว้ คือ ชูลู นางอ้ว และโคลงอมร ในเรื่องแรกกล่าวแต่เพียงว่า ชูลูเป็นผู้กล่าวว่าจะนำทหารมาทำสงครามชิงตัวนางไฉ่เท่านั้น ส่วนในเรื่องหลังไม่กล่าวถึงความสามารถของตัวละครเอกฝ่ายชายเพราะเป็นพระภิกษุที่บวชเรียนมาตั้งแต่อายุน้อย และอยู่ในเพศบรรพชิตตลอดเวลา

การที่ตัวละครเอกถูกเลี้ยงให้มีฝีมือในการสู้รบ หรือการค้าขาย และการปลูกฝังให้ตัวละครเอกฝ่ายชายมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวดังกล่าว อาจนำไปสู่ตัวละครเอกไปสู่ความตายในภายหลังได้ ในกรณีที่ตัวละครเอกฝ่ายชายเหล่านี้ได้พยายามดำเนินความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้องกับตัวละครเอกฝ่ายหญิง และไม่สามารถจะใช้ชีวิตร่วมกันได้ ซึ่งบางครั้งอาจร้ายแรงจนทำให้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงต้องตายไป ตัวละครเอกฝ่ายชายอาจแสดงความรับผิดชอบด้วยชีวิตของตน วรรณคดีที่แสดงให้เห็นชัดเจนที่สุด ได้แก่ ความตายของผาแดง จากเรื่องผาแดงนางไฉ่ ความตายของชูลูจากเรื่องชูลูนางอ้ว ความตายของสามล่อจากเรื่องอลองเจ้าสามล่อ และความตายของพระภิกษุจากโคลงอมร ซึ่งได้กล่าวถึงในรายละเอียดแล้ว นอกจากนี้ในบางครั้งตัวละครเอกฝ่ายชายยังถือว่าตนมีหน้าที่รับผิดชอบหรือมีสิทธิ์เหนือตัวละครเอกฝ่ายหญิงตามค่านิยมของสังคมที่ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า จึงแสดงบทบาทในการเป็นเจ้าของตัวละครเอกฝ่ายหญิง ดังจะเห็นได้จากเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่ทั้งขุนแผน พระไวย และขุนช้าง พยายามเข้ามาเป็นผู้จัดการชีวิตของนางวันทองในระยะเวลาแตกต่างกัน เช่น การที่ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างและพานางวันทองหนี การที่ขุนช้างไปจุดนางวันทองมาจากครอบครัวขุนแผน

เมื่อขุนแผนติดคุก การที่พระไวยลอบไปพานางวันทองกลับมายังเรือนตน และการที่ขุนช้างถวายฎีกา เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุทำให้นางวันทองต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาความผิดของพระพันวษา และนำไปสู่ การที่นางจะต้องถูกรับสั่งให้ประหารชีวิตในที่สุด

การอบรมเลี้ยงดูบุตรสาว

ในสังคมไทยนิยมหญิงสาวที่มีอุปนิสัยและกิริยามารยาทเรียบร้อย สามารถจัดการบ้านเรือนให้ สะอาด สวยงาม และสามารถปรนนิบัติพ่อแม่ สามี และสามารถเลี้ยงดูลูกให้เติบโตเป็นคนดีต่อไป ในขณะที่ การตัดสินใจอื่น ๆ ที่เป็นเรื่องใหญ่ ๆ หรือเป็นเรื่องนอกบ้านตกเป็นหน้าที่ของสามีหรือบิดาทั้งหมด ดังนั้น เมื่อผู้หญิงต้องประสบปัญหาที่ต้องตัดสินใจจึงไม่อาจทำได้เต็มที่ด้วยความมั่นใจเหมือนผู้ชาย ดังที่มีผู้ศึกษา เรื่องขุนช้างขุนแผนและเสนอบทวิจารณ์เอาไว้ว่า สาเหตุที่ทำให้นางวันทองตาย คือ สภาพสังคมไทย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ในเรื่องขุนช้างขุนแผน สุจิตต์ วงษ์เทศ และชลธิรา สัตยาวัฒนา เสนอบทวิจารณ์เอาไว้ว่า นาง วันทองตายเพราะสภาพสังคมไทย^๕ เนื้อหาโดยสรุปจากบทวิจารณ์ดังกล่าวคือ เหตุที่ทำให้ชีวิตนางวันทองต้อง พบกับความยุ่งยากในชีวิตและถึงแก่ความตายเกิดจากการอบรมเลี้ยงดู “ลูกสาว” ของนางศรีประจัน เพราะ นางศรีประจันมิได้พยายามที่จะให้ลูกมีโอกาสรับผิดชอบชีวิตของตนเองเลย ซึ่งไม่ได้หมายความว่านางศรี- ประจันจะไม่รักลูก แต่ความรักลูกที่นางศรีประจันแสดงออกมา ทำให้วันทองไม่ได้ถูกฝึกฝนให้สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะเมื่อแรกเกิดมานางศรีประจันก็จัดบ่าวไพร่และพี่เลี้ยงไว้ให้ โตขึ้นมาก็หาสามีให้ถึง สองครั้งสองครา (ครั้งแรกคือตอนที่ปลายแก้วส่งผู้ใหญ่มาสู่ขอ ผู้วิจารณ์กล่าวว่านางศรีประจันไม่ได้ถามความ คิดเห็นของนางวันทองก่อน จึงเท่ากับหาสามีให้ลูกนั่นเอง ส่วนครั้งที่สอง คือ การที่นางศรีประจันพยายาม บังคับให้นางวันทองแต่งงานกับขุนช้าง) ดังนั้นเมื่อวันทองเกิดปัญหาครอบครัวขึ้นมา วันทองจึงจำยอมที่จะ ต้องตกอยู่ภายใต้การตัดสินใจของคนอื่น คือ สามีและลูกชาย ซึ่งหากจะพยายามให้คำจำกัดความแก่สังคม ไทยในตัวอย่างนี้ คำตอบน่าจะได้แก่ สังคมไทยไม่มีใครจะเปิดโอกาสให้ผู้หญิงไทยได้มีโอกาสเลือกไม่ว่าจะ เป็นการเลือกใคร การเลือกที่จะกระทำสิ่งใด และการเลือกที่จะกระทำอย่างไร^๖ เมื่อจู่ ๆ วันทองได้รับโอกาส ให้เลือกโดยไม่รู้ตัวล่วงหน้า และไม่ได้ถูกฝึกฝนให้รู้จักการตัดสินใจด้วยตัวเองมาก่อน วันทองจึงเลือกไม่ได้ ตัดสินใจไม่ได้ แม้พระพันวษาจะให้โอกาสเลือกถึงสองครั้งด้วยกัน คือ ครั้งแรก ให้เลือกอยู่ระหว่างขุนช้างกับ ขุนแผน และครั้งที่สองได้เพิ่มทางเลือกอีกทางคือ อยู่กับพระไวยก็ได้ ดังคำกลอนที่บรรยายไว้ว่าวันทองนั้น

^๕ สุจิตต์ วงษ์เทศ และชลธิรา สัตยาวัฒนา. เรื่องเดิม. หน้า ๔๔.

^๖ เรื่องเดิม. หน้า ๔๖.

คิดจึงตะลึงตะลานอก
ให้อุทัยจ้ออันตันอุรา

ดั่งตัวตกพระสุเมรุภูผา
เกรงผิดกายหน้าก็สุดคิด
(หน้า ๘๖๑-๘๖๒)

ผู้วิจารณ์กล่าวต่อไปว่า จะกล่าวว่าวันทองจะเกรงผิดจากพระทัยพระพันวษาก็เป็นไปไม่ได้ เพราะทรง
ชี้แนะไว้ทุกประการแล้ว ปัญหาของนางวันทองที่จะตอบอย่างไรจึงไม่ได้อยู่ที่บุคคลอื่น หากแต่อยู่ที่วันทองคน
เดียว จึงตัดสตินใจจะทูลเป็นกลางดังนี้

อย่าเลยจะทูลเป็นกลางไว้

ตามพระทัยท้าวจะแยกให้แตกฉาน
(หน้า ๘๖๓)

แสดงให้เห็นว่านางวันทองตัดสตินใจเลือกทางเดินของชีวิตตนเองมิได้ แม้ว่าโอกาสจะเปิดให้แล้วก็ตาม
พระพันวษาจึงทรงพิพากษาให้ประหารชีวิตนางวันทองเสีย^๗ นอกจากนางวันทองแล้วผู้วิจารณ์ยังได้กล่าวต่อไป
อีกว่า หากพิจารณาถึงตัวละครอื่น ๆ ในเรื่องขุนช้างขุนแผนจะพบว่าตัวละครหญิงคนอื่นก็มีลักษณะเช่นเดียวกับ
นางวันทอง ไม่ว่าจะเป็นนางแก้วกิริยาที่ดำเนินชีวิตตามบงการของขุนช้างและสามีคือขุนแผน นางลาวทอง
และนางบัวคลี่ต้องตกเป็นภรรยาของขุนแผนเพราะพ่อแม่ยกให้ เช่นเดียวกับนางสร้อยฟ้าและนางศรีมาลาที่
ดำเนินชีวิตไปตามบงการของพ่อแม่และสามีเช่นกัน แต่เป็นเพราะตัวละครหญิงเหล่านี้ไม่ได้มีเรื่องรักสามเส้า
เกิดขึ้นเช่นกรณีของนางวันทอง ลักษณะการตัดสตินใจไม่ได้หรือการมีบุคลิกแบบลั้งเล่ไม่มีความมั่นใจในตนเอง
จึงไม่ปรากฏเด่นชัดเท่าวันทอง^๘

ในวรรณคดีเรื่องอื่นปรากฏลักษณะที่ตัวละครเอกฝ่ายหญิงไม่สามารถหาทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมได้
ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะปัญหาที่ตนเองไปลักลอบมีความสัมพันธ์กับตัวละครเอกฝ่ายชาย ทางออกของอุเปียม
เมื่อถูกพ่อแม่จับได้ว่าตั้งท้องกับสามลอก็คือการเดินทางไปเมืองเชียงทองเพื่อหาและขอความช่วยเหลือจาก
สามลอเท่านั้น แต่เมื่อเดินทางไปแล้วไม่ประสบผลสำเร็จเพราะถูกแม่ของสามลอลกัณฑ์แก๊งก็ชมซานกลับมา
บ้านที่เมืองก็อีกครั้งจนได้รับความบอบช้ำทั้งกายและใจจนถึงแก่ความตาย เช่นเดียวกับนางอ้วเมื่อเกิดปัญหา
ในชีวิตขึ้นเพราะไม่สามารถจะอยู่ร่วมกับซูลูได้และถูกแม่ด่าประจานอย่างหนัก ก็ไม่ได้คิดหาทางออกที่ดีให้กับ
ตนเอง แต่ใช้วิธีการฆ่าตัวตายเพราะหวังว่าจะได้อยู่ร่วมกับซูลูในชาติหน้า เป็นต้น

^๗ เรื่องเดิม. หน้า ๘๗.

^๘ เรื่องเดิม. หน้าเดียวกัน.

อย่างไรก็ดี นอกจากการอบรมเลี้ยงดูบุตรสาวให้อยู่ในกรอบจนกระทั่งไม่สามารถจะตัดสินใจแก้ ปัญหาใหญ่ ๆ ได้แล้ว ในกลุ่มวรรณคดีที่ปรากฏการตายของตัวละครเอกยังพบวิธีการเลี้ยงดูบุตรที่อาจส่งผล ใ้บุตรประสบความยุ่งยากในชีวิตในภายหลังได้ คือ การที่พ่อแม่รักและตามใจบุตรสาวจนเกินไปโดยไม่ พยายามขัดใจบุตรสาวเลย ลักษณะนี้พบในเรื่องโคลงอมรา พระรถเมรี และผาแดงนางไอ่ ในลักษณะการ เลี้ยงดูบุตรของเศรษฐีหรือเจ้าเมืองที่มีบุตรสาวสวย ในเรื่องโคลงอมรา เศรษฐีรักและตามใจนางอมราโดยไม่ เคยขัดใจเลย ดังนั้นในภายหลังเมื่อนางอมราเกิดความรักและต้องการจะแต่งงานกับพระภิกษุซึ่งเป็นการผิด ประเพณี เศรษฐีผู้เป็นพ่อได้พยายามช่วยเหลือนางอมราอย่างสุดความสามารถโดยการส่งคนไปเจรจาให้พระ- ภิกษุสึกออกมาแต่งงานกับนางอมราถึงสองครั้งสองครา การทำเช่นนั้นแม้จะไม่ได้ผลเพราะพระภิกษุไม่ยินยอม สึกออกมา แต่ก็ทำให้นางอมราเกิดความหวังขึ้นมาและเมื่อต้องทำใจยอมรับว่าอย่างไรเสียพระภิกษุก็ไม่สึก ออกมาแต่งงานกับนางอย่างแน่นอนก็ไม่สามารถทำใจยอมรับได้ จนกระทั่งตรอมใจตายไปเพราะไม่เคยถูกขัด ใจสิ่งใดเลยมาตั้งแต่เด็กนั่นเอง ลักษณะนี้คล้ายคลึงกับนางเมรีซึ่งถูกเลี้ยงด้วยความรักและตามใจจาก คนธรรพ์และนางสนทรามาตั้งแต่เล็ก เมื่อนางเมรีเชื่อและตัดสินใจจะทำอะไรแล้วจะไม่มีใครสามารถขัดขวาง ได้ นางเมรีเชื่อว่าพระรถเสนคือคนที่แม่ส่งมาให้แต่งงานกับนางก็ยืนยันจะแต่งงานกับพระรถเสนให้ได้ แม้ โทรหลวงจะทูลทัดทาน นางเมรีก็โกรธมากและกล่าวบริภาษอย่างรุนแรง ดังนี้

นางฟิ่งโทรทหาย	ซึ่งโกรธร่วนวาย	ดีทหายว่าชั่ว
ไอ้เฒ่าเจ้าเพลง	ไม่เกรงไม่กลัว	ถ้าเป็นคนชั่ว
ไอ้โทรซี้ขาว	มาทหายแข่งเจ้า	ไหนแม่จะให้มา
ซี้ข้ากระยาจก	โกหกนักหนา	ว่าสิ้นชะตา
เที่ยวทหายกลางตลาด	ล้วงกินแต่ค่า	ได้มากดีใจ
ดีทหายว่าชั่ว	ล้วงกินแตกรวด	เป็นกำไรต่อกำไร
จับหัวมันไป	นั่งอยู่ทำไม	ลงไปอย่าอยู่

(หน้า ๑๑๙)

เมื่อคำทำนายของโทรเป็นความจริงนางเมรีเสียใจมาก ประกอบกับความผิดหวังในตัวพระรถที่ทอด ทิ้งนางไปและฆ่านางสนทราซึ่งเป็นแม่ที่เลี้ยงดูมา นางเมรีจึงตัดสินใจที่จะลาตายจากพระรถเสนไป

ในเรื่องผาแดงนางไอ่ เจ้าเมืองเอกชะริศาเลี้ยงดูนางไอ่มาด้วยความรักและตามใจ เมื่อเริ่มโตเป็นสาว ก็สร้างปราสาทให้อยู่พร้อมด้วยข้าทาสบริวารอย่างสะดวกสบาย นางไอ่จึงได้รับการเลี้ยงดูมาเช่นเดียวกับนาง อมราและนางเมรีข้างต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อนางไอ่ต้องการจะได้กระรอกต่อน (ภังคี) นางก็สั่งให้นายพราน มาจับกระรอกมาให้นางให้ได้ ไม่ว่าจะป็นหรือตาย ดังนี้

เมื่อนั้นนางสายสมรน้อย	กลอยใจบนอก
ซ้อยก็คิดอยากได้	กระซอกตอนแขนเขา
ดูตั้งงามเอาเหลือ	หลากตาบ่เคยพ้อ
พรานเอาได้	เป็นตายก็บ่ว่า
คันหากเอาเป็นได้	รางวัลมีมาก
เอาตายก็หากได้	รางวัลน้อยบ่หลาย
เอาแต่ตามใจเถ้า	ตาพรานชี้ห่างาย

(หน้า ๑๖๘)

เมื่อนายพรานยิงกระรอกจนตายก็ไม่ปรากฏว่านางไอ่จะสนใจกระรอกมากนัก เมื่อคนทั้งหลายพากันไปเอาเนื้อกระรอกมารับประทาน นางไอ่ก็รับประทานไปด้วยโดยไม่คิดว่าการกระทำของตนจะเป็นสาเหตุให้บ้านเมืองต้องล่ม และแม้แต่ตัวนางเองก็ต้องถูกพวกนาคชิงวิญญาณไปเมืองบาดาล

นอกจากบทบาทของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูบุตรชายและบุตรสาวให้เป็นไปตามค่านิยมของสังคมแล้ว การที่พ่อแม่พยายามจัดหาคู่ครองที่เหมาะสมไว้ให้แก่บุตรของตน เช่น ถ้าเป็นบุตรชายพ่อแม่ก็มักจะหาสะใภ้ที่เป็นคนในหมู่ญาติหรือกลุ่มเพื่อน โดยเฉพาะเป็นคนทีตนเห็นมาแต่เล็กแต่น้อยก็ยิ่งดี เพราะจะได้ทราบลักษณะนิสัยและความประพฤติว่าเหมาะสมกับบุตรชายของตนหรือไม่ ถ้าเป็นบุตรสาวพ่อแม่ก็มักจะมองหาเขยที่เป็นคนรวย หรือขยันขันแข็งมาให้เป็นคู่ เป็นต้น ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่าบางครั้งการจัดหาคู่ครองดังกล่าวนี้ มีส่วนทำให้ชีวิตของบุตรชายบุตรสาวต้องพบกับความยุ่งยากซึ่งอาจร้ายแรงถึงขั้นเสียชีวิต ลักษณะที่พ่อแม่และผู้ปกครองได้จัดการหาคู่ครองให้แก่บุตรในลักษณะนี้ พบได้ทั่วไปในเรื่องเล่าและนิทานท้องถิ่นของไทย ซึ่งมีปรากฏว่าได้สร้างความยุ่งยากให้แก่ชีวิตของบุตรเป็นอันมาก เช่น ในเรื่องตามองล่า นิทานท้องถิ่นแถบประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งพ่อแม่ และพี่ชายของนางยมโดย ต่างพึงพอใจที่จะยกนางให้แก่ชายหนุ่มแต่ละคนจนไม่สามารถจะตัดสินใจได้ว่านางยมโดยควรจะอยู่กับใครกันแน่ และตามองล่าได้ตัดสินใจฉีกเนื้อนางยมโดยออกเป็นชิ้น ๆ โยนไปในทิศต่าง ๆ เพื่อยุติปัญหาเรื่องดังกล่าว เป็นต้น

นอกจากนี้ ในการเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดีของสังคมอีกประการหนึ่งพ่อแม่ก็ปลูกฝังค่านิยมเรื่องความกตัญญูต่อบุคคลที่ให้แก่บุตรทั้งชายและหญิง ตัวละครเอกในวรรณคดีไทยโดยทั่วไปจึงมักเป็นผู้มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ แม้บางครั้งพ่อแม่ของตัวละครเอกจะเป็นตัวละครฝ่ายร้ายก็ตาม เช่นเรื่อง พระรถเมรี การที่นางเมรีตัดสินใจจะตายจากพระรถไป เพราะความเศร้าโศกเสียใจที่พระรถซึ่งเป็นสามี ฆ่านางสนทราที่เป็นแม่เลี้ยงของนาง นางเมรีจึงไม่อาจจะหนีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้ที่ฆ่าแม่ของตนได้อีกต่อไป เป็นต้น

ค่านิยมที่ภรรยาจะต้องรักและซื่อสัตย์ต่อสามี

สังคมไทยยกย่องภรรยาที่สามารถจัดการเรื่องราวในบ้านให้สะอาดเรียบร้อยสามารถปรนนิบัติสามีให้ได้รับความสุขเมื่ออยู่บ้าน และอีกประการหนึ่งได้แก่การที่ภรรยารักและซื่อสัตย์ต่อสามี ค่านิยมดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ตัวละครเอก ได้แก่ นางอ้ว เรื่องขูลุนางอ้ว นางลำหับ เรื่องเงาะป่า และนางฟ้าหยาด จากเรื่องตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง ตัดสินใจที่จะตายเมื่อมองไม่เห็นหนทางที่จะได้อยู่ร่วมกับผู้เป็นสามีอีกต่อไป ส่วนมากอุปสรรคที่ทำให้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงเหล่านี้ต้องแก้ไขปัญหาด้วยการตายก็คือ การที่นางได้ลักลอบได้เสียก่อนจะมีการสู่ขอตามประเพณีกับตัวละครเอกฝ่ายชาย และฝ่ายบิดามารดานั้นไม่ทราบแน่ชัดว่าบุตรสาวของตนมีคนรักอยู่แล้ว หรือหากทราบก็ต้องการให้บุตรสาวมีคู่ครองที่ตนเห็นว่าเหมาะสม จึงได้รับหมั้นหมายชายอื่นไว้ให้เป็นที่เรียบร้อย เมื่อพ่อแม่จัดการให้ดังนั้นแล้ว นางอ้วซึ่งเคยลักลอบได้เสียกับขูลุน จึงทนไม่ได้ที่จะต้องไปแต่งงานกับขุนนางที่แม่ไปตกลงไว้และตัดสินใจฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหาดังกล่าว เช่นเดียวกับนางลำหับ ซึ่งแม้จะยังไม่ถึงขั้นได้เสียกับชมพูลา แต่ชมพูลาที่เคยถูกเนื้อต้องตัวนางก่อน เมื่อต้องแต่งงานกับชนาจึงทนไม่ได้ยินยอมให้ชมพูลาพาหนีจากพิธีแต่งงานไปอยู่ในถ้ำ ต่อมาเมื่อชมพูลาถูกร่าแก้วไปลูกดอกอาบยาพิษใกล้ตายได้กล่าวฝากฝังให้ไปอยู่กับชนา นางลำหับจึงเลือกที่จะตายตามชมพูลาไปดีกว่าที่จะต้องไปเป็นภรรยาของชนา ในขณะที่นางฟ้าหยาด ได้ลักลอบอยู่กับพญาจันทระราชก่อนที่พญาจันทระราชจะส่งคนมาสู่ขอ เมื่อพระบิดาปฏิเสธและทำให้เกิดสงครามระหว่างสองเมือง ทำให้พญาจันทระราชตายในสนามรบ นางฟ้าหยาดก็ไม่อาจมีชีวิตอยู่ต่อไปเพียงลำพังได้ นางจึงเสียใจจนตายตามไปอีกคน

ความคิดความเชื่อในเรื่องกรรม

เมื่อศาสนาพุทธได้เผยแผ่เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ได้พากันยอมรับนับถือศาสนาพุทธแทนที่การนับถือผีแบบเก่า ในกลุ่มวรรณคดีที่ปรากฏการตายของตัวละครเอกมักกล่าวเสมอว่าสาเหตุที่ทำให้ตัวละครเอกเหล่านี้ต้องตายก็เพราะ กรรม ซึ่งเป็นความเชื่อของศาสนาพุทธ ดังจะเห็นได้ว่าการอ้างถึงกรรมในเหตุการณ์ต่าง ๆ เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลที่พระลอให้แก่พระนางบุญเหลือเมื่อจะเดินทางไปเมืองสรองว่าเป็นเพราะกรรมที่ทำให้ต้องเดินทางไป หรือเหตุผลที่นางอมราหลงรักพระภิกษุก็เป็นเพราะกรรมที่เคยทำไว้ในอดีต หรือการที่นางวันทองจะต้องถูกประหารชีวิตก็เป็นเพราะกรรมที่นางทำมานั่นเอง เมื่อยกเหตุผลให้ว่ากรรมเป็นสาเหตุของชะตากรรมและความตายดังนี้แล้ว ก็ไม่ต้องกล่าวถึงสาเหตุอื่น ๆ ให้ยุ่งยากตามมาในภายหลัง เพราะผู้ที่เชื่อในเรื่องกรรมมักจะยอมรับในกฎแห่งกรรมและสังสารวัฏตามความเชื่อทางศาสนาพุทธ โดยเฉพาะในวรรณคดีท้องถิ่นแทบทุกเรื่องมักมีการกล่าวถึงความเชื่อเรื่องกรรมเอาไว้เสมอ และมีการเน้นย้ำอย่างหนักแน่นในความเชื่อเรื่องดังกล่าวอีกด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้นี้อาจสรุปได้ว่า ลักษณะการตายของตัวละครเอกปรากฏใน ๓ ลักษณะ ได้แก่ การตายเพราะความระทมทุกข์เสียใจ การตายเพราะการฆ่าตัวตาย และการตายเพราะถูกฆ่าหรือถูกสั่งให้ฆ่า ซึ่งอาจแบ่งออกได้ตามเจตนาของตัวละครเอกได้เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่ การที่ตัวละครเอกมีความประสงค์ที่จะตายเอง และตัวละครเอกไม่มีความประสงค์จะตายแต่ต้องถูกฆ่าหรือสั่งให้ฆ่า นอกจากนี้สาเหตุของการตายของตัวละครเอกทั้งที่มีความประสงค์จะตายเองและยังไม่มีวัตถุประสงค์จะตายอาจแบ่งได้เป็น ๒ ประการ ได้แก่ สาเหตุที่เกิดจากตัวละครเอกเอง และสาเหตุที่เกิดจากสภาพของสังคมที่มีผลต่อวิถีชีวิตของตัวละครเอก ซึ่งจะเห็นได้ถึงลักษณะที่น่าสนใจก็คือ การสะท้อนภาพการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในสังคมไทย และสภาพของสังคม โดยเฉพาะในด้านความเชื่อและค่านิยมซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตและการกำหนดชะตาชีวิตของตัวละครให้เป็นไป การตายของตัวละครเอกในวรรณคดีกลุ่มนี้จึงมีความเกี่ยวข้องกับสภาพของสังคมเป็นอันมากนั่นเอง